

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Zlatá Praha**

Vydavatel: **J. Otto**

Vydáváno v letech: **1884 - 1929**

Číslo ročníku: **33**

Číslo výtisku: **48**

Datum vydání čísla: **30.8.1916**

Identifikátor ISSN: **1801-2493**

Stránky: **574, 575, 576**

DR. K. ABSOLON: Z VÝZKUMNÝCH CEST PO KRASECH BALKÁNU.

S 33 PŮVODNÍMI OBRÁZKY DLE SNÍMKŮ A
MIKROFOTOGRAFIÍ PÍ. MARIE ABSOLONOVÉ.

Dalmatské, černohorské a sousední břehy Adrie sklánějí se jen na málo místech k moři, většinou vypínají se tu kamenité svahy, kterými souše přikře spadá ke hladině vodní. Kdo váží cestu třeba jen ke smavým končinám Dubrovnicka, dobře si zapamatuje ony jednotvárné, kamenité, poušti podobné, charakteristické boky skalnaté, jež lemují svojí šedí břehy. Za Splětem vypínají se tak až do výše 1330 m vrcholky Mosoru a Biokova (1762 m), severně boky Kotorské pyšně do mraků zasahuje 1800 m vysoký Orjen, „hory orlí“. Takový ráz ve měřítku

DLOUHOTÁHLÝ HRBET HORSTVA LEBRŠNIKU NA HRANICI BOSENSKO-ČERNOHORSKO-HERCEGOVSKÉ. POHLED OD SEVERU. UPROSTŘED ÚDOLÍ SUTJESKY, PŘÍTOKU DRINY. V POPŘEDÍ „TURKI RAT“ Z TRČI DO GACKU

mení, po pustinách zvláštního svérázu, po oné části povrchu zemského, kde ve vápencové masce skalní je vytvořen t. zv. „kras“, se všemi zjevy vápencovými či krasovými. Největší plocha Dalmacie, Hercegoviny a sousedních balkánských zemí jest „krasem“ a krasy t. zv. „illyrského pohoří“, k nimž Herce-

vníkal, čím detailněji všechny zjevy vyšetřoval, měřil, mapoval i fotografoval, tím více nových a nových otázek se vynořovalo, jež mohly býti zodpovězeny jen zase v moravském krasu samém a nutily mne znovu a znovu se sem vraceti. Konečně i toto thema uzrálo a jedním z výsledků byla nikoliv bezvýznamná epizoda rozřešení tajemství propasti Macocha, která i širší obecnost nad míru upoutala. „Macocha“ byla ovšem jen jednou partií celkového problému, nalézajícího se na cestě správného řešení theoretického i praktického.

Za takových okolností mohl jsem s dobrým svědomím rozšířiti studia svoje dále, rozumí se, že v přední řadě na nekonečné krasy Balkánu. S programem methodicky stanoveným, sleduje zcela speciální úkoly přírodovědecké (zeměpisné a zoologické), cestoval jsem od r. 1908 po Balkánu; seznal jsem dosud na pěti cestách střední i

JESKYNNÍ BRÁNA DO „DŽIATLO PEČINY“ NA LEBRŠNIKU

VÝTOK ŘEKY TREBINJČICE VE SLEPÉM ÚDOLÍ POD BILKEM. POHLED OD JIHU K SEVERU.

tu větším tu menším má pobřeží Adrie na délku mnoha set kilometrů; podobné tvárnosti jsou i přeletné jihodalmatské ostrovy. Tyto jednotvárné hradby skalní zakrývají úplně rozhled do vnitř pevniny.

O „krasech“.

Jen jedeme-li blízko pobřeží, posíhne tu a tam neumělé stezky, které sráznými serpentínami vedou k vrcholům hřbetů. Kdo nešťtí se výstupu po takové serpentíně, a to v horkém létě, za sálajícího vedra, potom tváře draze vykoupěného, ten stanov po několika hodinách na vrcholku hřebenu, odměněn je sice vyhlídkou na širé moře i ostrovy, ale do vnitř země téká oko zpravidla jen po nových a nových hřbetech horských, skalnatých pláních, podivně zprohýbaných, propadlinami posetých, bizarními skalisky prostoupených, po nekonečných hromadách ostrohranného, šedavého, jakoby rozpraskaného ka-

govina, Černá Hora etc. náleží, jsou největšími na světě. — Po dlouhá léta jsem se zabýval usilovně studiem takového krasového terainu, malého, ale nám blízkého, protože našeho, na Moravě položeného, krasu moravského. Čím více jsem do podstaty tohoto malého (asi 100 km²), ale velezejímavého územíčka

jižní Bosnu, velikou část Hercegoviny i přilehlé Černé Hory, střední i jižní Dalmácii, ostrovy dalmatské, hlavně největší z nich Brač atd.

O problému Ombly.

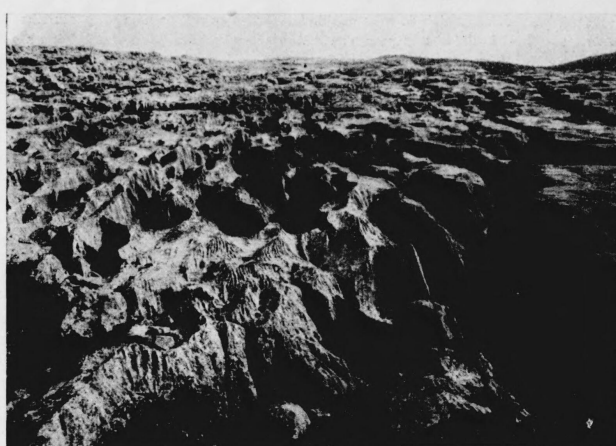
V přítomné stati předstupuji s hotovým před naším veřejnost a dovoluji si vylíčiti jednu z kapitol, totiž co jsme vyzkoumali v ohromném jeskynním terainu mezi Dubrovnickem jihodalmatským a Fočí bosenskou. Na Moravě vytéká pod Macochou pověstná říčka Funkva a mluví se tu „o problému podzemních toků Funkvy“, blízko od Dubrovnicka ústí do moře mohutná jeskynní řeka Ombly a uvádím tedy dneškem do literatury „problem podzemních toků Ombly“. Kdežto u Funkvy se jedná o 12 km (od Sloupa, od Holštýna) podzemních toků, jedná se u Ombly nejméně o 50–60 km; Ombly je největší krasová řeka světa a na problém její vize se, jak uvidíme, celý svět bizarních.

RÁZ TAK ZVANÉHO „ŠKRAPOVÉHO“ TERRAINU KOLEM POPOVA POLJE V HERCEGOVINĚ

zjevů podzemních i nadzemních. Na úpatí mohutné skály, 388 m vysoké, vyvěrá pojednou ze země mocný pramen vody která se tlačí z jakési vodou vyplněné propasti na povrch. Nevíme tedy ani na rozdíl od Funkvy, jak vlastně vypadá výtokový otvor Ombly, musili by to zjistiti potápěči, a to se dosud nestalo. Jaké ohromné quantum vody tu však opouští podzemí, je vidět z toho, že hned v zápleť pramen rozlévá se v širokou, rybnalou řeku, která u Gruže (Gravosa) ústí v šíři 400 m do moře a vede tolik vody, že proudění je ještě v moři patrné; povrchový tok Ombly je vlastně ve formě zálivu mořského, 5 km dlouhého, té asi podoby, jako jsou fjordy norské. Krása a půvab tohoto rozkošného zákoutí dalmatského jsou ve světě turistickém všeobecně známy i ceněny.

Co je to Ombla? Odkud přichází? Kde doopravdy pramení? Abychom tyto otázky zodpověděli,

DETAIL „ŠKRAPOVÉHO“ TERRAINU KOLEM POPOVA POLJE V HERCEGOVINĚ. VIDĚTI ZEJMÉNA SVĚRÁZNOU MODELACI SKALISK

Bosny) četnické stanice Grabu n. Sutjeskou, kde jsme se na 14 dní zakotvili k četným exkursím, jimiž jsme celý před námi ležící velikolepý horský svět balkánský zkřížovali. Je to zde kus pravé alpské krajiny, nej-

majestátní Vlasulja 2338 m a Veliki Bioč 2400 m se sněhovými pláními a pod nimi hluboko na Černé Hoře se rozkládající, glaciálně-krasové „Trnovičko“ či Črnogorsko jezero“ (k němuž jsme sestoupili novou turou s temene Vlasulje) stojí za to, aby byly učiněny předmětem zvláštní, pozdější stati.

Hned jakmile se vyprostíme z těsnin Sutjesky a přejdeme tím z Bosny do Hercegoviny, rozevře se v dál skvostné panorama dlouhotáhlého Lebršniku, který lemuje celý obzor vysokými, holými skalami (obr. 1.) vápencovitými; ty kladou se v nesčetných vrstvách na sebe a tvoří hrozné spády, kterými celá severní strana Lebršniku, jak z obrazu patrné, spadá místy až 300 m kolmo dolů. My jsme se po prvé vydali na Lebršnik 8. července 1912 turou přes „osadu“ (několik daleko od sebe roztroušených domků) Brajčin Laz, neboť mělo o to, poznati z důležitých důvodů

POPOVO POLJE POD RAVNEM V DOBĚ SUCHA. V POPŘEDÍ VYPRÁHLÉ ŘEČIŠTĚ TREBINJČICE

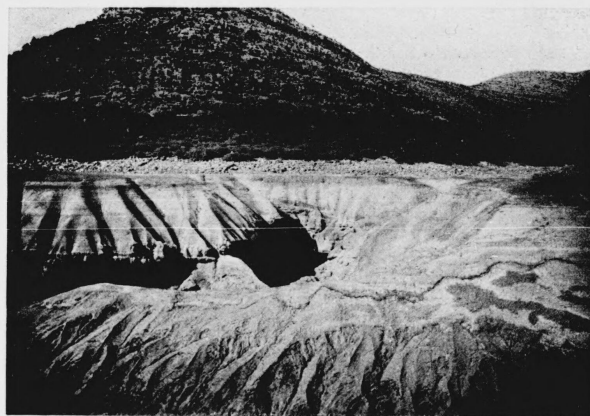

CHARAKTERISTICKÉ ÚDOLNÍ DNO POPOVA POLJE POD TURKOVIČI, ROZRYTÉ HVĚZDICOVITÉ PONORNÝMI ZMOLY ŘEKY TREBINJČICE. V POZADÍ ŠILJEVAC PLANINA

osud Ombly sledovali, musíme se vypraviti daleko dovnitř země. Vnitro rakouské části Balkánu, Hercegoviny a Bosny, otevřela nám od moře dráha spojující Dubrovnik (resp. Gruž) s Mostarem a Sarajevem, jež táhne se západní Hercegovinou. Té použití nemůžeme, chceme-li od moře „proti toku Ombly“ stihnouti pravých pramenů Ombly. Ty leží v severovýchodní Hercegovině, na temeni pohoří Lebršniku, jenž s Vlasuljí, Volujakem, Biočem a Magličem tvoří hraničný uzel mezi Bosnou, Hercegovinou a Černou Horou, kam dráhy, ani silnice dosud nevedou. Abychom míst těchto stihli, je nejlépe jeti ze Sarajeva východní drahou do Ustiprače, odtud povozem přes Goraždu do Foče.

Z Foče vyrazili jsme časné z rána koňmo, abychom stihli romantickým žlebem Sutjesky (krajínáská perla

vyšší horstvo v bývalém okupovaném území, rázovitostí obyvatelstva, odloučeností od světa a neznámostí dvojnásob zajímavé. Maglič 2387 m vysoký,

„PONIKVE“, JEDEN Z HLAVNÍCH PONORŮ TREBINJČICE U TURKOVIČI, POD KOPCEM KLEKEM

hlavně vyšší, východní část Lebršniku „Orlovo Brdo“ (1985 m), které leží již na Černé Hoře. V Brajčin Lazu nejsou Černohorci zvyklí na cizince a byla zejména moje choť předmětem vlídné pozornosti zvláště žen, nápadných svojí upraveností. Nepoznal jsem už nikde obyvatelstva chudobnějšího a skromnějšího. Ještě blízko úpatí činí Lebršnik dojem, jako by přes stěny nebylo možno dostat se nahoru; stezku zná ovšem dobře náš vůdce Jovan Vuković a malí bosenští konci šlapou, jak každý turista po Balkáně ví, s takovou jistotou, že nejlépe jim úplně se svěřiti a uzdu popustiti, zejména jedeme-li po okraji propasti.

Temena kdysi zaledněného Lebršniku nevybíhají v kupy, ostré hřbety, ale lavice vápencové spadají mírně ku jihozápadu a podle toho je zde vyvinuta v téměř směru skloněná ná-

horní rovina, místy stupňovitě, horskými loukami zarostlé pláne. Proto nejvyšší vrcholky jsou těsně vedle shora zmíněného příšerného srázu, a to „Kremen Ždrijel“ přes 1860 m, „Lebršník“ 1859 m a „Ravna Greda“ 1655 m. K jihu rozvírá se rozhled do daleka, nejdříve na nápadně koldokola kotlinovitě uzavřené údolí „Gacko polje“. K severu je úchvatný rozhled na masiv Vlasulje, Volujaku a Tovarnica planiny. Na Lebršniku jsme s počátku neviděli široko daleko lidské duše, až tu vede říšská hranice napříč a že bylo slyšet zvonce pasoucího se dobytka. Teprve za dlouhou chvíli se podařilo objeviti a přilákat mladého černohorského pastevce, od něhož jsme hleděli zvědět, kde jsou zde „jamy i pečiny“. Vedl nás ochotně k jedné jemu známé „Džiatlo pečine“. Už vchod je kolosálních rozměrů (obr. 2.); neuzříte jej, až stojíte těsně vedle, neboť je to vlastně vchod do proložené „závrtu“ (tak nazývají na Moravě krásové propadliny) a leží na dně propastovitě sníženiny.

□ □ □

(Pokračování.)

SESTERSKÁ LUŽICE chystala se 6. května oslaviti osmdesáté narozeniny jednoho ze svých nejctihodnějších synův, kanovníka Jakuba Herrmanna. Vzácný tento vlastenec dožil se sice toho dne, ale již o čtyři dny později, dne 10. května, zemřel v nemocnici milosrdných sester ve Worklecih, rodišti svého nejmladšího přítele z mládí, Michala Hórnik. Byla to úctyhodná dvojice tito dva kněží, kteří se sobě blížili nejen věrným přátelstvím a vlasteneckým záplem, ale čím dál více i podobou ušlechtilých, dobrých tváří. Herrmann arci nevynikl činností spisovatelem jako Hórnik, ač v mladších letech také psával do lužickosrbšských časopisů (zejména do „Lužičana“ a „Katolického Posla“), ale vypěstoval v sobě jeden rys Hórnikova vlastenectví do té míry, že se jim zapsal v srdce celého národa. Hórnik vedle činnosti vědecké a literární byl i obětavým nakladatelem lužickosrbšských knih a podporovatelem národních podniků. Nuže, Herrmann jej v tom následoval tou měrou, že se stal typem lužickosrbšského mecenáše. „Mačica Serbska“ a „Towafstwo Pomocy za studowacych Serbow“ mohly by o tom mnoho vyprávěti, zejména však jediný beletristický list lužickosrbšský, měsíčník „Lužica“. Podporoval ji hned od druhého jejího ročníku a od roku 1891 stal se vůbec jejím nakladatelem, ba s počátku i administrátorem. Tím vlastně „Lužici“ v kritické době zachránil a udržoval pak její trvání, pokud vůbec mohl, skoro 20 let, totiž až do r. 1910, kdy ji převzala v náklad lužickosrbšský „Matice“. V poměrech lužickosrbšských nebyla to obět malá, neboť „Lužica“ nikdy nebyla podnikem výnosným, vracející nakladateli z vydaného nákladu jen nepatrnou část; nejhůře bylo v letech 1896—1902 a 1906—1908. Přes tyto obtě — a snad právě pro ně — Inul Herrmann k „Lužici“ jako ku doerfi. A nejen k ní, i ke všem, kdož se kolem ní shromáždili. Všecky považoval za své osobní přátele a zval je k sobě na wotrowskou faru. Vynuly se pravidelné sjezdy spolupracovníků a přátel „Lužice“; aspoň kolem sv. Michala (29. září) každého roku sjížděli se „Lužičarjo“ — jak Herrmann tyto přátele „Lužice“ nazval — u svého „otce“ na pohostinné wotrowské faře. Nejednen plodný podnět vyšel z těchto sjezdů, jichž se účastnili nejlepší lužickosrbšští národní pracovníci (Muka, Čišinski, Libš, Andricki, Sommer atd.), nejednou i vzdálenější přátelé Lužice (Alfons Parczewski). Sám byl jsem r. 1907 na takovém wotrowském sjezdě — a nezapomenu nikdy na krásné chvíle, které jsem tam zažil v blízkosti stříbrolasého hostitele, jenž mi byl vzácným přítelem již z dob Hórnikových, a v kruhu starších i mladších přátel. Kdož by se byl tehdy na-

dál, že z nich do roka odejde Andricki a za rok po něm Čišinski! Sjezdy potom za krátko přestaly, když Jakub Herrmann odešel na podzim r. 1910 do Worklec na odpočinek. Před tím ještě — jako na rozloučenou — oslavil Wotrow a s ním celá katolická Lužice jeho trojí jubileum: 50leté jubileum kněžské, 40leté farářské a 20leté kanovnícké. Dojemně se potom s ním rozloučila jeho osada, v níž jeho památka potrvá do jista do vzdálených pokolení... Na doplnění připojuji několik skrovných dat o jeho životě: Jakub Herrmann narodil se 6. května 1836 ve vsi Swinarni v katolické Horní Lužici saské, nedaleko pozdějšího svého působitiště. Studoval gymnasium v Budyšíně a v Praze, kdež také r. 1859 skončil studia theologická. Kaplanoval pak na různých místech, až r. 1869 stal se farním administrátorem a r. 1871 farářem ve Wotrowě, kde působil téměř po celý svůj ostatní život. R. 1889 jmenován byl čestným kanovníkem budyšinské kapitoly. Pohřben jest ve svém životním působitišti, oplakáván doslova všemi osadníky a želen hluboce celou Lužici. A zaslouženě. Byl to muž vzácné, ryzí povahy, zlatého srdce, pravé slovanské měkčnosti a ušlechtilosti, vlastenec ideální, vzorné účinnosti — a přítel nezapomenutelný. Těžko psáti nekrolog takovým lidem — nedivte se tedy, že se odvažuji těchto řádků tak pozdě... Vděčná mu buďz pamět i u nás!

Adolf Černý.

NÁRODNÍ DIVADLO dne 19. srpna t. r. znovu uvedlo na scéně tříaktovou veselohru „Čekanky“ od F. X. Svobody. Jest to jedna z nejrůznovějších českých her, jak prostředím, ze kterého jest vyňata, tak formou — hravým rýmovaným veršem, přiléhajícím charakteru jazyka v divadelním dialogu. S laskavostí povýšeného srdce jsou ve hře vedle sebe postaveny dva světy milenců: starých, odkvétajících dvojic, podléhajících však stejné jako mládí něze i žárlosti — a svět mladých, jichž milostné hry, rozmarná škaďeni, upřímná hoře Svoboda kreslí rukou mistrnou, nestírající svým dotekem puvabný, poetický pel tohoto věku. Roztomilá tato hra vyžaduje nejménějšho provedení, jemuž na prospěch byla režie pana řed. Schmoranze, správně vycitujícího ducha hry. Při množství úloh stáli v čele pí. Sedláčková, pp. Matějovský a Mušek, kteří již dříve jirlni, Plichtu a Ráčka hrávali. Z nového obsazení vynikli pp. Želenský (direktor) a Čepela; správně a s rozmyslem členila verše pí. Hájková v malé, ale důležité úloze šafářky, a pan Tesar s úplným zdarem uplatnil se v komické úloze karakterní (původně Mošnou, později p. Schlaghammrem představované) — tudíž zcela mimo svou vlastní obor.

F. P.

SOLUN A VALONA. Dva palčivé body na poloostrově Balkánském, místa nejvíce exponovaná v nynější situaci válečné, denně v novinách připomínaná, jejichž država určuje také výsledek bojů obou zápasících světových stran — obojí nasazují nejkrasší úsilí na jejich držení a zachování, neboť zde možno soustřediti moc a sílu rozhodující a učinití místa ta východiskem rozhodných operací válečných. — Město Solun (též Solun, turecky Selanik, řecky Thessaloniki), od války s Tureckem (aspoň dle jména) řecké, v zálivu Solunském moře Egejského, nejdůležitější spojačací stanice jihozápadního Balkánu, středisko silnic a tratí železných, plavby mořské i důležité řeky Vardaru, býval hlavním městem vilajetu tureckého, významem svým od pradávna rozhodující bod na poloostrově Balkánském. Rozkládá se na nízkém břehu zálivu a amfiteatrálně na výběžcích hory Chortache. Jeho obchod, průmysl i dovoz i vývoz, na němž účastny jsou hlavně Anglie, Itálie, Francie, Rakousko-Uhersko, Německo, Švýcarsko, Holandsko i Belgie, Rusko i Turecko, a v době míru sídlo konsulu a agentu četných států evropských i amerického, předurčuje je i k nejskvělejší budoucnosti, v čelo nepřepřednějších míst na Balkáně. Jméno nynější připomíná se už ve 4. stol. př. Kr., ale jest data mnohem

staršího; bývalo od jakživa důležitým střediskem Balkánu a o državu jeho vedeny kruté zápasy, až r. 1430 obsazeno od Turků. Obyvatelstvo jeho jest směsice nejrůznějších národů, Turků, Řeků, Bulharů, Židů, Albánců, Srbů, Francouzů, Italů, Němců i Angličanů; směsice chrámů, mešit a synagog, paláců, letohrádků, ulic čistě evropských a zase číže orientálních tvoří ze Soluně fantastické mraveniště, jedno z nejzajímavějších na celém Východě. — Město Valona (italsky), jinak Avlona, albánský Vljošes a Vljóres, přední přístav v Albánii, leží prostřed olivových hájů na návrší nad bažinami, v nezdramém místě, asi 2 km od zálivu ve velké zátoce tvořené poloostrovem Resekanalit při nejužším místě průlivu Otrantského z moře Jaderského do moře Jonického. Význam města stále zkvětajícího leží v jeho přístavu na zálivu, skytájem obzvláště za bouří zimních bezpečného útočiště četným lodím: záliv je všecek horami obklopený, na severozápadní straně Karaburunským — Akrokeraunským — okřídleným ohraničený, u vjezdu sotva 10 km široký a na 20 km hluboký.

MĚSTO NAČERADEC jest v nejnižšíším cípu okresu Vlašimského poblíž Blanika na rozhraní tří diecísí, pražské, budějovické a královéhradecké. Položeno je pěkně na výšině, odkud starobylý románský kostel daleko široko je vidět. Zvěčnělý malíř Aug. Satra vymaloval Načeraдец roku 1903 před svým odjezdem do Mnichova.

Dr. N.

Z LITERÁRNÍHO ŽIVOTA ČESKÉHO.

U příležitosti loňského jubilea Husova došlo mimo jiné také k populárním vydání spisu jeho, čímž vykonán největší akt piety k národnímu velikánovi našemu. Spisy Husovy, právě jako kdysi Komenského, dostanou se takovýmto způsobem do nejširších vrstev našeho lidu, který si takto vyjasní osobnost Husova a pochopí jeho význam. Doplněním tohoto podniku kulturního je právě počínající nové otiskování „Obran a Husových“ v Ottově Světové knihovně, kde vyšly nedávno i prosule jeho Listy (Listy z Prahy, Listy z vyhnanství a Listy v Kostnici) a dříve již nejsvětější traktát Husův „O svatokupectví“. Pofatelem, vydavatelem a překladatelem těchto Obrán jest opět náš přední znatel husitské doby prof. V. Flajšhans, a jak z prvého, nedávno vyšlého svazku („Obrany v Praze“, I.) jest patrné, přistoupil ke své práci se značnou průpravou a s určitým vědomím, že ji adresuje širokým vrstvám lidovým, pro něž speciálně určeny jsou hojně, mnoho materiálu zahrnující vysvětlivky vzadu. Ze všech obrán poznáváme stěžejní ideu učení Husova, zásadu, která se stala základem celého hnutí pozdějšího v Evropě: je to požadavek volného hlásání pravdy, založené na přesvědčení a mravních zásadách. Z toho vyplývá ovšem boj, odpor proti všemu, co tu volnost i pravdu jakkoli obmezuje, a tím jest v prvé řadě autorita. Kdežto Čeští Bratři bojovali proti autoritě každé, Hus omezoval se na boj proti autoritě církevní, která kázala podrobit se nikoli z přesvědčení, ale z naproste oddanosti, poslušnosti. Kapitola za kapitolou v Husových „Obránách“ znova a znova zdurazňuje, že věřiti mohou jenom tomu, o čem jsem přesvědčen, a nikoli tomu, co mi jako přesvědčení je vnucováno. Autoritou byly Husovi jenom Pismo svaté a pak logické myšlení; roto byl ochoten odvolati jenom tehdy, bude-li na tomto podkladě usvědčen z bludu. Vidíme z „Obran“, že měl Hus pro svoje tvrzení, zvláště ve věcech víry, důvody vážné, které plně uplatňuje proti svým odpurcům krok za krokem. Neměl sice disputáční dovednosti Štítného, ale hloubkou přesvědčení a silou mravní, jichž výplodem právě „Obrany“ jsou, přemohl ideové ty, kdož nad ním zvířetili hmotné. V tom tkví největší význam jeho „Obran“.

G. P.

Číslo toto vydáno dne 30. srpna 1916.

„ZLATÁ PRAHA“ vychází v číslech každý pátek, v sešitech jednou za 14 dní. Předplácí se: na čtvrt roku 5 K 50 h, poštou 6 K 25 h, na půl roku 11 K, poštou 12 K 50 h, na celý rok 22 K, poštou 25 K. Do Německa předplácí se na „Zlatou Prahu“ ročně 30 K, do ostatní ciziny poštou 34 K. Sešity „Zlaté

Prahy“ o 2 číslech prodávají se po 86 h, poštou po 96 h. — „KNIHOVNA ZLATÉ PRAHY“ vychází každých 14 dní v sešitech jakožto románová příloha. Předplácí se na ní čtvrtletně 1 K 20 h, půlletně 2 K 40 h, ročně 4 K 80 h, poštou do ciziny ročně 8 K. — „HUDEBNÍ PŘÍLOHA ZLATÉ

PRAHY“ vychází měsíčně v elegantní úpravě a předplácí se na ní čtvrtletně 1 K 40 h, půlletně 2 K 80 h, ročně 5 K 60 h, poštou do ciziny ročně 8 K 80 h. Obě přílohy poštou do ciziny ročně 13 K 60 h. Přílohy zasílají se odděleně se Zlatou Prahou; mimc Zlatou Prahu účtují se za ceny vyšší.

Redakce, administrace a expedice „Zlaté Prahy“ je v Praze, na Karlově nám. č. 34. — Rukopisy se nevrací, reklamace se nepečetí a nefrakují. — Předplatné a inserty zasílají se administraci „Zlaté Prahy“ v Praze, Karlově nám. 34. — Veškerá práva co do textu a ilustrací se vyhrazují. — Tiskem „Unie“ v Praze.

Majetník, vydavatel a nakladatel J. OTTO. — Za redakci zodpovědný VIKTOR OLÍVA

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Zlatá Praha**

Vydavatel: **J. Otto**

Vydáváno v letech: **1884 - 1929**

Číslo ročníku: **33**

Číslo výtisku: **49**

Datum vydání čísla: **6.9.1916**

Identifikátor ISSN: **1801-2493**

Stránky: **586, 587, 588**

DR. K. ABSOLON: Z VÝZKUMNÝCH CEST PO KRASECH BALKÁNU.

(Pokračování.)

Rozžeháme acetylenky a rozvíjíme bezpečnostní lano. Do obrovské předšíně jeskyně vcházejí se stádo na noc a za bory; ještě v pološeru je jeskyně přepažena „zábradlím“, spletným z uschlých větví křovin mezi balvany — za tuto mez by se náš pastevec za nic na světě neodvážil, ví totiž, že je uvnitř „boga mi džiatlo“ (dábel) a že jeskyně vede na „kniaz stranu“ (t. j. do Černé Hory). V jeskyni, stále to ohromné prostře, sestupuje se na několik set metrů ustavičně velmi srážně dolů, posléze zdá se býti úplně slepě uzavřena; při zevrubném probádání ale jistě se najdou propasti kolmo do země vedoucí. V této jeskyni objevili jsme mimo jiné, veliké, bezkřídle mouchy jeskynní z rodu *Chionea*, o kterémž tematičtějších jednáme níže v souvislosti.

V takových jamách na Lebršniku jsou praprameny Ombly. Lebršník je rozvodí mezi Černým mořem (Dunajem) a Adrií. Na úpatí Lebršniku pramení potok Surduk, jenž teče k severu do Sutjesky a touto do Driny.* Na náhorní rovině Lebršniku spadají srážky dešťové do země, do jam, v podzemí mají spád k jihu, takže v nižších polohách neméně než 20 větších pramenů tvoří říčky zvané Dramešina, Zanjevička a Jasenik, které se stékají v řeku Mušici. Mušica přitéká na Gacko polje.

Z Foči možno Gacko polje stihnouti koňmo přes Grab n. Sutjeskou ve dvou dnech po staré turecké cestě „turski put“ (srovn. obr. 1), dříve hlavní obchodní cestě mezi mořem (Dubrovnikem) a Srbskem, ale také zlopověstné rotami hajduků, kteří kupce přepadali a vraždili; teprve po okupaci podařilo se rakouské vládě pomocí „létacích“ hlídek četnických (t. zv. „štrafni“) učiniti řádění hajduků konec. Po 14denním pobytu v horách připadalo nám skromné Gacko i jeho hotel jako velkoměsto.

I Gacko polje procesovali jsme křížem krážem, hlavně mi šlo o to poznati z autopsie způsob, jakým se zavodňuje a odvodňuje. Polje je totiž jedním z velmi charakteristických zjevů v krasech, jež ale v plošně malých územích

* Končiny, jež v dnešní stati popisují, jsou znázorněny detailně na těchto speciálních mapách: Gacko a Orahovica Z. 33. K. XIX. (Lebršník a Gacko polje); Bilek Z. 34. K. XIX. (Trebinjčica); Trebinje a Risano Z. 35. K. XIX.; Ragusa Z. 35. K. XVIII. (východní část Popova polje, Ombla, Grebci); Ljubinje a Slano Z. 34. K. XVIII. (západní část Popova polje; Slano). Úplně postačí též list. Ragusa 36° 43' mapy generální 1:200.000.

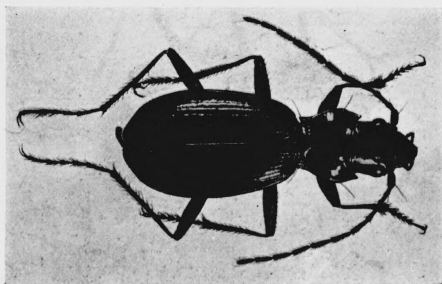
„CRNULJA“, NEJVĚTŠÍ PONOR TREBINJČICE, VEDE SRÁŽNĚ DO OHROMNÉ TUNELOVITÉ ODVODNÍ CHODBY

AEGOPIS SPELAUS N. SP., NEJVĚTŠÍ JESKYNNÍ MĚKKÝS Z JESKYNĚ HERCEGOVINY (ZVĚŠENO TŘIKRÁTĚ)

ZOSPEUM TROGLOBALCANICUM N. SP., NEJMENŠÍ JESKYNNÍ MĚKKÝS Z JESKYNĚ „BENETINA PEČINA“ NAD ZÁTKOU SLANSKOU (ZVĚŠENO DVACETKRÁTĚ)

JESKYNNÍ STŘEVÍK NEBRIA SPELAOPHILA N. SP., KTERÉHO JSME NALEZLI V „JAMÁCH“ NA ORJENU V ČERNÉ HOŘE (ZVĚŠENO PĚTKRÁTĚ)

SERRULINA COLASI (DESETKRÁTĚ ZVĚŠENO)

AGATHYLLA IRREGULARIS (SEDMKRÁT ZVĚŠENO)

krasových, jako na př. v krasu moravském se nevyvinuje. Již ze školních čítanek známe dobře „Cirknické jezero“ v Kraňsku, o němž se vypráví, že v něm v témž roce se oře, seje, sklízí i ryby chytají; Cirknické jezero není ničím jiným než takovým poljem. Mušica protéká Gacko poljem v zákrutu po velké části jeho plochy, přijímá ještě četné jiné přítoky a ztrácí se v ponorech i propastech ve stráni Ljut na úpatí Bjelašica a Videš-planiny. Jde-li vody z pramenů na Lebršniku příliš mnoho, takže ponory na Ljutu ji nestačí pohltiti, zaplavuje se polje a podobá se pak šířmu jezeru. Ve vesnici Kula Fazlagiçi uprostřed polje viděli jsme proto zajímavé domky, pohyblivé, ale ne na kolech, nýbrž na sáních; když přijde voda, zapřáhne se celá rodina a spojenými silami vy-

táhne se domek do straně, až kam voda nedosáhne. Státní orgány pokusily se zavodňování Gacko polje regulovati pomocí údolní přehrady pod Lebršnikem „Klinje“, jež reguluje přítok. Po dlouholetých svých zkušenostech v krasech je mi jisto, že stejně účelno jako přítoky je regulovati i odtoky, seznati a regulovati nejen počáteč, ale seznati i regulovati celý průběh odtoků; toto leží na Gacko polji i všech poljích balkánských ovšem v budoucnosti. Mušica není ničím jiným, nežli horním tokem Ombly. Co se s Mušicí děje po jejím zmezení na úpatí Ljutu, nikdo nemá ani tušení, ani domácí, ani cizí. O tom není však pochyby, že mohutný pramen Trebinjčice (vlastně soubor pramenů jako „oka“ ze země vyřezávaných) pod Bilecem (Bilem) ve střední východní Hercegovině, 28 1/2 km. jižněji, je přímým pokračováním Mušice. Mušica ztrácí se ve výši 930 m., Trebinjčica pramení ve výši 327 m., je zde tedy spád 603 m.; jaké podzemní katarakty tvoří dle toho asi neznámá Mušica? Jsem pevně přesvědčen, že Mušica proudí pod povrchem místy ve značné hloubce jako mohutná, po případě místy na několik ramen rozdělená, v podstatě jednotná řeka podzemní, jež určitě podtéká horské hřbety Videš (1139 m.), Kobila Glava (1115 m.) a Planik (1005 m.); podle spádu soudím, že pod Planikem teče Mušica, či Trebinjčica, či Ombla

v hloubce asi 1/2 km! Objevením této řeky byla by rozřešena otázka záplav na Gacko polji. Není potřebí ničeho jiného, nežli prostě přiložiti ruku k dílu a probádati postupně celý terrain s povrhu. Jedno ohromné, dříve úplně neznámé bludiště jeskynní, jehož propasti vedou určitě ku podzemní Mušici, je mi už známo; leží v krajině Korito zvané, přibližně na polovině cesty mezi Gackem a Bilecem. Blízko výtoku Trebinj-

čice pramení Čepelica, přítok Trebinjčice; je patrně odtokem Fatnica polje a části Dabar polje.

Tedy řekli jsme, že Trebinjčica je pokračováním Mušice a Trebinjčica je takto středním tokem Omblu. Trebinjčica se pramení ve „slepém údolí“, jak z obr. 3. je patrné; je to prostě údolí, jež na jednu stranu nemá pokračování, v našem případě je amfiteatrálně k severu skalami uzavřeno a na 100 metrů hluboko do skal prolomeno; je ve formě „cañonu“ a tvar blíž prameniště často prozrazuje, jak vzniklo, částečně prolomením stropu jeskyně. Pohled na toto údolí, řekou oživené, uprostřed vyprahlých, v horkém létě žhavých skal vápencových je uchvacující; zejména kdo neváže se na silnici, ale sleduje tok, který tvoří přirozenou hranici mezi Černou Horou a Hercegovinou, pozná kol Grančareva nádhernou krajinu. Příčina, proč Trebinjčica teče tu na povrchu, záleží v tom, že zde vychází až na povrch nepropustné vrstvy, teprve před Trebinjí přichází Trebinjčica blíž starého tureckého mostu Arslan-Agića na ponorný, vápencový terrain, v němž je vytvořeno obrovské Trebinjsko a Popovo, či jedním slovem Popovo polje.

Trebinjčica vede průměrem asi 420 sek./m.³, někdy ale až 1500 sek./m.³, je to tedy opravdová řeka, u Trebinje asi tak široká, jako Vltava u Bránika, která ale přes to neodolá potměšilým travivodům krasovým; čím dále vtéká do Popova polje, tím více vody jí ubývá, na konec jen vyschlé pásy řečiště ukazují na její předčasný konec. Univ. prof. Ed. Richter, proslulý zeměpisec († r. 1905) případně praví, „že žádná druhá řeka významu Trebinjčice nekončí v ponorech“, a k tomu opakují, že Trebinjčica je největší známá ponorná řeka krasová (daleko větší Timača v Přímoří); proto i její ponorný systém je opravdu veliký, nepřehlédnutelný, ví se o něm velmi málo, proto i odhadujeme dosud, v jakém poměru je k tomu, co nazýváme Omblou v Dalmácii.

O „Popovu polji“.

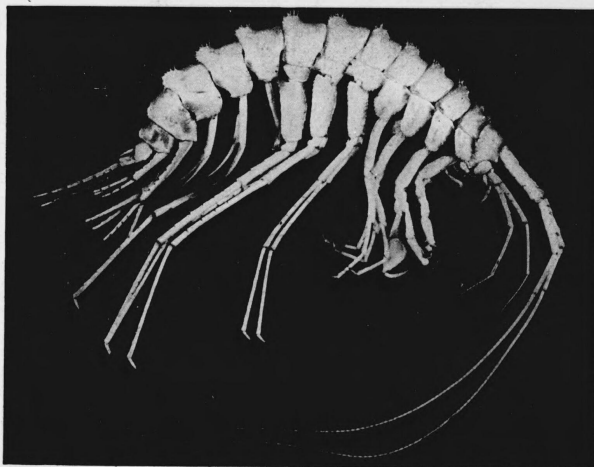
Vzal jsem si za úkol zpracovati hydrografii Popova polje monograficky a proto lví díl mých cest platil právě Popovu polji. Popovo polje je veliká sníženina, jež pokrývá plochu asi 185 km.² a táhne se, celkem rovnoběžně s pobřežím Adrie, v šíři 1–8 km. na délku 57 km. od Trebinje až po Hrasno, jsouc proláklé v čistém krasu. Jaké tvárnosti dovedou takové „čisté“ krasové skály nabývat, to ukazují nám obrázky č. 4. a 5. Jsou to typická „škrapová pole“, která jsem našel na přemnoha místech kolem Popova polje. Myslílo se dlouho, že taková typická „škrapová pole“ jsou vlastní jenom alpským krajům; znalec zařadil by obr. 4 a 5 bez textu bez vši pochyby mezi alpské zjevy, ale přece obě scenerie škrapové fotografovali jsme blízko Trebinje, pod kopcem Orlovac a jsou to typická škrapová pole, jaká jsou dobře známa na př. z Dachštejnu. Voda vyleptala skály do hřebenu jako nože ostrých i špic jako dýka nabroušených („škrapy“, srbský termín) a mezi těmi (sr. obr. 5) můžeme jen s největší opatrností prolézt, neboť spadají do propasovitých skulin, jen 2–3 dm. širokých ale 10, 20 m. i nezměrně hlubokých. Kdo ví, co dole je v nich skryto?

„HADESIA“. ŽIVOTU VE VODĚ PŘÍPUSOBENÝ BROUK MRCHOŽRAVÝ (SILPHID), ŽIJÍCÍ HLUBOKO V ÚTROBÁCH JESKYNĚ VJETERNICE (ZVĚŠENO PĚTKRÁTE)

SLEPÁ TEMNOSTNÍ ZOBONOSKA Z JESKYNĚ „GJURKOVINA“ NAD DUBROVNIKEM (ZVĚŠENO PATNÁCTKRÁTE)

STYGODYTES BALCANICUS NOVUM GENUS N. SP. Z PODZEMNÍCH VOD OMBLU NA POPOVU POLJI, NEJVĚTŠÍ SLADKOVODNÍ KORÝŠ EVROPSKÝ Z PODŘÁDU AMPHIPODA (NEJVĚTŠÍ NALEZENÝ EXEMPLÁŘ, NEPATRNĚ ZVĚŠEN)

Na Popovu polji se dají rozeznávat tři morfolické, samostatné oddíly; nejprve východně, úrodné, silně ponorné Trebinjsko polje, pak slabě ponorná, skalnatá, závrtý posetá, křovím porostlá krasová rovina (pod jmény Gluha Smokva, Šuma, Raševići, Luga) konečně západně opět silně ponorné, vlastní Popovo polje; střední krasová rovina leží výše nežli obě dvě krajní. Podle toho lze taky rozeznávat dvě hlavní skupiny ponorů. Na Trebinjsko polji je skupina první a mnohé z nich jsou t. zv. „estavelly“, t. j. jednou ze země vodu chrlí, ale podruhé ji zase dychtivě opět hltají. Těchto ponorů je kolem 30ti, zcela nahodile rozsetých, největší jsou v řečišti Trebinjčice samé t. zv. „Pridvorci“, kde voda je s takovou silou ponorem z řeky odssávána, že tento podivný spád žene kola většího mlýna. Ostatně takových mlýnů je zrovna na Popovu polji spousta. Trebinje je prastará osada (římská Travunia) a tak je přirozeno, že dávno a dávno se zajímali seznati, kam vody v podzemí spějí. Vše, co se dosud ví a co se v Trebinji o tom vypravuje, je pohádka, domněnka. Jediný reálný pokus, před několika lety provedený experiment umělého zbarvení vod propadajících v Pridvorci a Dražindě uraninem (barvivo, které i v malém množství barví vodu intenzivně nachově), nevedl k cíli, t. j. k objevení se zbarvených vod v Omble, ale prostě jen proto, že experiment byl proveden nezkušenými, jimž chybělo k tomu potřebných odborných znalostí. Jsem si jist, že skoro všechny vody z ponorů na Trebinjsko polji stékají se v podzemí v jediný tok, jenž vytryskuje na konec pod jménem Omblu. Jen malá část může mít podíl i na jiné skupině mocných pramenů v zátocce Zavrelje („valle di Breno“) východně od Dubrovníka nad Brašinou. To právě dokáže experimentování fluoresceinem (lepší barvivo než uranin).

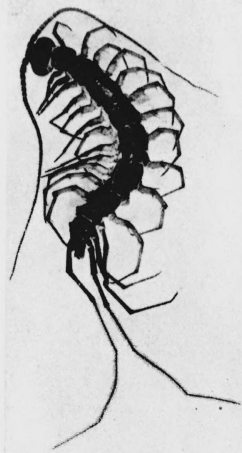
Druhá skupina ponorů leží na vlastním Popovu polji, počínaje obcí Tulje až po Hrasno. Dno polje je zde pokryto úrodnou prstí, na níž bují kukuřice, tabák a jiné plodiny, ohraničeno je vysokými svahy skalnatými asi toho rázu jako břehy Adrie, na př. na jednom místě proti Zavale hřbetem Šiljeva cu až 1296 m. vysokým, nad Tuljí „Bjelašica tulganska“ 1396 m. vysokou, ale na konci je úplně slepé kol dokola uzavřeno. Trebinjčica nemá před tímto valem žádného jiného východiska, než odtéci podzemím, a to i v době největší možné výšky vody.

Trebinjčica tedy ve slepém údolí počíná i končí. Vlastní Popovo polje liší se svojí tvárností valně od jiných poljí, toč se značnými zákrutami, jako údolí každé jiné normální řeky. Sledoval jsem uložení vrstev na mnoha místech obou břehů, stejný směr i úhel sklonu vrstev potvrzuje domněnku Cvijičovu, že Popovo polje je čistě výtvořem tekoucí řeky. Konec Popova polje je už velmi blízko údolí řeky Krupy, přítoku Neretvy, oddělen jsa jen hřebem. Nebýt podzemního odvodňování, jež odvedlo Trebinjčicu jinak a zbavilo ji předčasně tvořivé síly na povrchu, byla by si Trebinjčica proklestila cestu až do údolí Krupy.

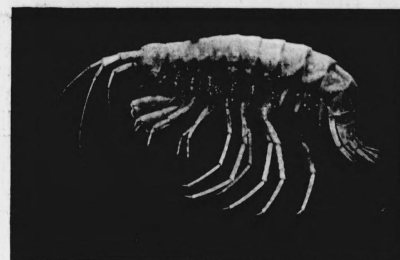
Na vlastním Popovu polji rozeznáváme druhotně čtyři skupiny ponorů: kol Ravna, na Struičko polje, u Veljamedja a pod Turko-
viči. V horkém létě stačí už ponory kol Trebinje a na Lugu pohltnuti všecku

TYPHLOGAMMARUS SP. Z PODZEMNÍHO POTOKA V JETERNICE NA POPOVU POLJI (NEJVĚTŠÍ EXEMPLÁŘ 5 CM. DLOUHÝ, NEPATRNĚ ZVĚŠEN)

DRÁVÁ SLEPÁ JESKYNNÍ STONOŽKA, „POLYBOTHIRUS GLORIA STYGIS N. SP.“, JEDEN Z NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH ZJEVŮ JESKYNNÍ FAUNY BALKÁNU (V PŘÍROZENÉ VELIKOSTI)

METOHIA CARINATA, NOVÝ ROD SLEPÝCH AMPHIPODŮ Z HERCEGOVINY (TĚMĚŘ V PŘÍROZENÉ VELIKOSTI)

vodu Trebinjice, takže k Ravnu už nepřiteče ani kapka vody a řečiště Trebinjice je znatelné jen v podobě suchého, bělavým pískem jemně vystlaného, do dna údolního zářezaného koryta (viz obr. 6). Za inundece (zavodnění) obratem se scenerie mění; vidět to dle čtunů všude na březích vytažených. Popovo polje se promění v širé jezero, až 40 i více metrů hluboké, a na některých místech hrůzné vrypy, k nimž lodičkou ani na 100 metrů vzdálenosti se nesmí přiblížit, prozrazují polohy vodu hltačích ponorů. Polje může být zaplaveno v neuvěřitelně krátké době, ve čtyřech hodinách, a bývá někdy i po několik měsíců zaplaveno. Nenlí úroda sklizena, jaké to neštěstí pro obyvatele Popova polje! Považme, že je to oasa uprostřed krasových pouští, „zahrada Hercegoviny“, jak zvu je pyšně Hercegovci. Celá úroda největší části Popova polje je tak odvislá od náhody.

Báňský rada Dr. B. Katzer popisuje názorně v geologickém průvodci po Hercegovině vliv blížící se záplavy na Popovu polji. „Jakmile Popovčané pozorují, že Trebinjica stoupe, pobíhají jeden přes druhého, aby zachránili, co se dá. Ale co

se dá zachránit zpola zralé, anebo nakupené úrody, je jen maličkost. Po pás ve vodě se brodice zachrání jen zlomek toho, co je zničeno nebo odneseno.“ Jaké by to bylo štěstí najít cesty, aby se zaplavit Popova polje dalo rukou lidskou bezpečně regulovat! Tyto cesty jsou opravdu zde a nejsou závislé ani na „genialitě“ jednotlivce, ani na duchaplné teorii, ale na pilné práci, opírající se o trochu praktické i theoretické znalosti podzemních zjevů krasových.

Když vody opadnou, je dána možnost putovati ponorným systémem. Nesčetné zmolý se svahy sypkou hlinou pokrytými sbíhají se hvězdovitě ze všech stran (obr. 7) a končí nejednou propastí asi toho rázu jako na obr. 8 vyobrazená klasická „Ponikve“. Takové spleti zmolové bývají v pouštích a jmenují se „wadi“.

(Pokračování).

□ □ □

PRAVOSLAV RADA. Jeden z nejstarších a nejznámějších herců českých, zemřel nenadále v Plzni, kdež byl usazen jako zástupce fideletů městského divadla. O Řadovi se nikdy mnoho nemluvalo a nepísalo, ale vědělo se o něm a jméno jeho uváděno vždycky s upřímným zadostučiněním. Byl to jako prostý voják, ale vždycky na svém místě a vždycky dobrý; jeden z těch, kterými se scéna doplňuje a budova nabývá mohutného pilíře. Měl všechno, co herce podmiňuje a doporučuje: postavu, hlas, vážnou možnost hrdiny i člověka z lidu — a neprohlí-li vedle moonějších individualit charakterů do prvních řad, zůstal za nimi jako pevná mocná reserva — silák, který to dotvrdí. Jedné věci je nám lito — že Rada utkvěl toliko na svých pathetických postavách, k nimž měl ovšem vše, ale jež traktoval přece stále ještě po způsobě starém; jeho vlastním oborem měly a mohly být postavy humorné — podal k tomu několik pěkných náběhů jako v „Marsyši“ bratří Mrštíků — ale více mu příležitost podána nebyla. Přes to zachoval si jméno trvale čestné — hrál divadlo plných téměř padesát roků, na venkově i u divadla Národního — a byl i dlouho jednatelem a mistopředsedou Ústřední jednoty Českého herectva. Rada odchází upřímně želen — jako muž dobrý, milý, skromný — zásluh tichých, ale opravdových.

Z LITERÁRNÍHO ŽIVOTA ČESKÉHO.

Naukové písemnictví naše posledních dnů vykazuje opět řadu pozoruhodných publikací informačních, připínajících se buď k potřebám a nalahavostem současné doby, anebo podávajících v rámci všeobecné rady a pokynů pro život praktický. Publikace takové objevily se v množství značném právě nyní, a to nikoli náhodou: vážná doba žádá vážné četby a sahá ráda po knize, která ji v tom směru uspokojí. — Budiž dnes zmínka aspoň o dvou; k ostatním se vrátíme jindy,

příležitostně. V popředí stojí spisy lékařské, a tu opět největšího rozšíření došly populární Ottovy „Lidové rozpravy lékařské“, kde způsobem snadno pochopitelným činí se přístupnými rozdílné obory medicínální i člověku prostému. Vycházejí tato pojednání v poslední době obzvláště čilým tempem a o řadě jich jsme se již rozepsali. Poslední číslo obsahuje značně široce založenou stať Dra Františka Smetánky: „O hluchoněmlosti, o hluchoněmých, na lezencum, epileptikum, slabomyslným atd. a že společnost lidská dobře pochopila, že tyto „méněcenní“ nemají zůstat jenom trvalou pátí společnosti, nýbrž že z lidí těchto správnou a cílevědomou výchovou mohou se státí přes svou vadu řádní, na níž soucit neapeluující členové lidské společnosti, kteří i v dnešním boji o život mohou se dobře uplatnit. — Svoje vývody pak připíná k hluchoněmým individuiím, jichž vadu naznačuje v jejich příčinách a počátcích, se zvláštním zřetelem k „progressivním, úpadkovým zjevům, tedy právě k těm, jichž předejít dříve se nemoc buď omezit nebo následky její paralyzovat. V popředí tu ovšem stojí věk dětský, ve kterém dá se správnou výchovou vada zmírnit fyzicky — což však jsou případy poměrně řídké — ale hlavně, a v tom tkví největší zodpovědnost společnosti, dá se zabránit úpadku sil a schopnosti duševních, intelektuálních i mravních. Autor množstvím praktických rad a informací vede k této činnosti a nabádá k intenzivní snaze v tomto směru. Statistikou zdravotnictví z různých zemí dokumentuje svoje vývody a citováním autorit lékařských je doplňuje a zesiluje. Hlavní však těžiště celé stať tkví v odstavcích, kde postupně naznačuje vý-

chovu takovýchto jedinců; tu hovoří znamenitě praktik, se svým oborem všestranně obeznámený. Přáním, aby se našlo hojně pracovníků dobré vůle a poctivé snahy, končí Dr. Smetánka svoje zajímavé a velmi nabádavé pojednání.

V Topičově populární sbírce „Duch a svět“ objevila se informativní publikace o oboru hospodářském, dosud nedosti respektovaném, totiž o ochraně budov proti blesku. V obšírném, všechen materiál toho směru vyčerpávajícím pojednání hovoří zde autor, prof. Dr. J. A. Theurer, o důležitosti tohoto ochranného zařízení a o způsobech, jak je zařadit. V poslední době, kdy měd byla zabránka k účelům válečným, přichází vhod rada, že možno k zařazení hromosvodu užití železa, jak se to děje již dávno jinde, zvláště v Německu. Kromě toho vyvrací autor všechny dosavadní předsudky proti tomuto důležitému zařízení a v hlavní kapitole, o zavádění bleskosvodu, dává dobré rady, jak si při tom prakticky počínat, aby i lidé méně zámoční, zvláště na venkově, mohli si hromosvod opatřit k ochraně svého majetku.

OTTOVA SVĚTOVÁ KNIHOVNA, podnik založený na popularisování umění i vědy, pokračuje bez přerušení a každé její nové číslo jest novým a novým obohacením. Tak nejnovější čísla, 1243—1244 přinášejí názorné vylíčení prvních tvůrčích epoch naší zeměkoule „Divy pravěta“ od K. W. Neumanna, překladem dra Jos. Fūrsta. V sedmé kapitole probírá spisovatel různé záhady dob dávno minulých — činí tak způsobem stejně zajímavým jako odborně důkladným. „Světová knihovna“ dospěla dávno do počtu přes 1000 čísel sleduje svůj program s pilí a svědomitostí, výsledky morálními bohatě odměňovanou.

Číslo toto vydáno dne 6. září 1916.

„ZLATÁ PRAHA“ vychází v číslech každý pátek, v sešitech jednou za 14 dní. Předplácí se: na čtvrt roku 5 K 50 h, poštou 6 K 25 h, na půl roku 11 K, poštou 12 K 50 h, na celý rok 22 K, poštou 25 K. Do Německa předplácí se na „Zlatou Prahu“ ročně 30 K, do ostatní ciziny poštou 34 K. Sešity „Zlaté

Prahy“ o 2 číslech prodávají se po 86 h, poštou po 96 h. — „KNIHOVNA ZLATÉ PRAHY“ vychází každých 14 dní v sešitech jakožto románová příloha. Připíací se na ni čtvrtletně 1 K 20 h, půlletně 2 K 40 h, ročně 4 K 80 h, poštou do ciziny ročně 8 K. — „HUDEBNÍ PŘÍLOHA ZLATÉ

PRAHY“ vychází měsíčně v elegantní úpravě a připíací se na ni čtvrtletně 1 K 40 h, půlletně 2 K 80 h, ročně 5 K 60 h, poštou do ciziny ročně 8 K 80 h. Obě přílohy poštou do ciziny ročně 13 K 60 h. Přílohy zasílají se odděleně se Zlatou Prahou; mimo Zlatou Prahu účtují se za ceny vyšší.

Redakce, administrace a expedice „Zlaté Prahy“ je v Praze, na Karlově nám. 34. — Rukopisy se nevracejí, reklamace se nepečetí a nefrankují. — Předplatné a inserty zasílají se administraci „Zlaté Prahy“ v Praze, Karlovo nám. 34. — Veškerá práva co do textu a ilustrací se vyhrazují. — Tiskem „Unie“ v Praze.

Majetník, vydavatel a nakladatel J. OTTO. — Za redakci zodpovědný VIKTOR OLÍVA.

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Zlatá Praha**

Vydavatel: **J. Otto**

Vydáváno v letech: **1884 - 1929**

Číslo ročníku: **33**

Číslo výtisku: **50**

Datum vydání čísla: **13.9.1916**

Identifikátor ISSN: **1801-2493**

Stránky: **597, 598, 599, 600**

DR. K. ABSOLON:

Z VÝZKUMNÝCH CEST
PO KRASECH BALKÁNU

(Pokračování.)

V monografiích o pouštích jsou vždy obrazy, které prozrazují frapantní podobu se sceneriemi z Popova polje, jak je vidíme na našich obr. 7 a 8. Fříčína této podoby je velmi jednoduchá; je to pouze zevní, ovšem velmi charakteristická forma, ježto i tam i zde jsou zmoly vytvořeny v mohutné vrstvě sypkého, hlinito-písčitého náplavu, vlivem dešťů druhotně modelovaného.

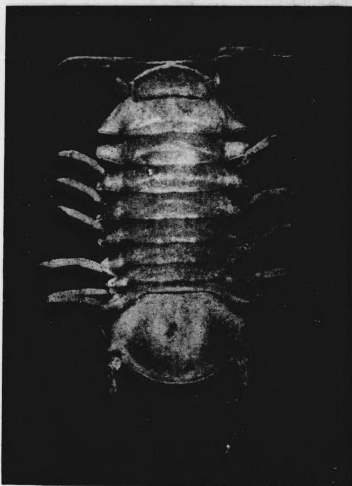
Do některých z těchto ponorů vedou mohutné brány (obr. 9.) a dovedeme si představit, jaké množství vody dovede taková skalní tlama pohltit a proč se nad ní při záplavě utvoří smrtonosný vír. O všech těchto ponorech, třebas jdou počtem do set, malých i velikých, bezejmenných i lidem pojmenovaných, jako Ponikva, Doljašnica, Crnjava, Crnulja, Surdupi, Ribarica atd., obmezují se naše vědomosti na spleť bájek a fantasií. Vše, co vypravují Hercegovci, je fantasií. Není jednoho krasového území na světě, kde by takových bájek chybělo. Daleko více podává pohled na mapu. Pravděpodobno, že soustava ponorů kol Ravna je původem mocných pramenů u Slana, ostatní ústí částí do „ok“ „Deransko blata“ v údolí Krupy a Neretvy, částí vyvěrají roztroušeně podle břehu mořského, mnohé i submarinně (pod hladinou moře). Ať je tomu, jak chce, to je jisto, že z Popova polje odtéká mnoho řek podzemních k Adrii a že Ombla je z nich největší i nejdůležitější.

Kdo chce do podstaty této hydrografie na Popovu polji vniknouti, tomu nestačí třebas mnohými turami povrchovou tvářnost polje seznati, nýbrž musí po léta trpělivě ponor za ponorem vyšetřovati, a co hlavně, musí seznati zevrubně pás krajinný mezi poljem a Adrií aspoň v tom rozsahu, jenž je k západu uzavřen údolím Zavala-Slano, k východu čarou Cavtat (Ragusa Vecchia)-Trebinje, na ploše asi 300 km². Ve tvářnosti tohoto pásu nahoře, v jeho nesečetných závrtech, propastech, jeskyňách, úvalách (úvala = obrovské závrty) atd. je o zvěna toho, co se odehrává v podzemí, krátce jen tak jest možno sledovati i s povrchu toky podzemní Trebinjčice-Ombly.

Můj materiál technický z Moravy, potřebný k takovým výzkumům, doplnil jsem, neohlížeje se na náklad (cca 5000 K) vším možným, hlavně spouštěcími aparáty ku překonávání démonických propastí, souborem zvláštních žebříků drátěných, jež možno soustavně spojovati až do hloubky ½ km. (k mému účelu dodaly továrny na ocelový průmysl ve „St. Aegyde“ v Dolních Rakousích; bližší jich popis podává vl. rada Szombathy v právě vyšlém třetím vydání Keilhackovy učebnice „Lehrbuch der praktischen Geologie“.

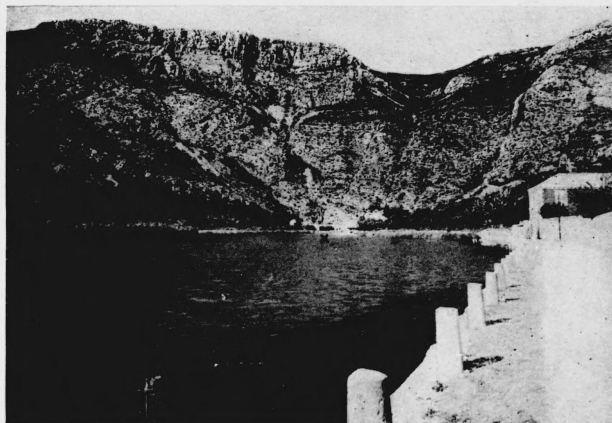

TEMNOSTNÍ „STEJNENOŽÍ KORÝŠI“ (ISOPODA) — TITANETHES (SUCHOZEMSKÁ FORMA, ZVĚTŠENO ŠESTKRÁT). — ASELLUS (VODNÍ FORMA, ZVĚTŠENO ČTYRKRÁT), SLEPÍ, SNĚHOBÍLÍ, OBA Z JESKÝN NAD ZATONEM

MONOLISTA HERCEGOVINENSIS N. SP. Z PODZEMÍ POPOVA POLJE (ZVĚTŠENO PĚTKRÁT)

S. 320), novými čluny přenosnými (systému Zachova a Dingeldeyova) atd. atd. Celá armatura

KRASOVÝ VÝTOK ŘEKY OMBLY BLÍŽ DUBROVNÍKA. (X MŮSTEK SILNIČNÍ, POD NÍMŽ OMBLA VYVĚRÁ.)

musí být co nejdokonalejší, protože požadavky, které se na Balkánu spec. při řešení otázky Ombly (v našem smyslu) kladou na energii člověka, jsou zcela jiné, nepoměrně větší, než jsou ony na Moravě nebo v Uhrách a korigují taky značně dřívější názor člověka vůbec, do jaké míry může, vlastně musí sahati fysická výkonnost člověka, chce-li s výsledkem thema Ombly rozřešiti. Za východiště zvolil jsem Trebinji, dle potřeby železniční stanice okolí (Zavala, Uskoplje, Turkoviči), a odtud lze pronikati organisovaný výzkum krasů balkánských; je tu položen základ ke stále výzkumné stanici, která sama sebou se vytváří. Nechybělo mně ani zde nikdy na spolupracovnících. Dostalo se mi vzácné podpory od zemské vlády vydáním t. zv. „offene ordre“ (otevřeno pismo), jež otevírá dveře i pomoc všech úřadů, a pánové ze zemského musea v Sarajevu, p. dv. r. K. Hörmann, náš krajan p. F. Topič a kol. vládní rada V.

Apfelbeck hned od r. 1908 všude mne doporučovali. Při organisaci hlavněho výzkumu v Hercegovině našel jsem pravého člověka v staříčkém příteli p. prof. Lucianu šl. z Matuličů v Trebinji, jenž již po dlouhá léta bez jakéhokoliv styku odborného sám od sebe na výzkumu nekonečných krasů kol Trebinje pracoval a s otevřenou náručí mne uvítal. Kam jsme šli, všady se našli pomocníci z řad důstojníků, kteří rádi brali na zajímavé práci podíl, vítané osvěžení v nudě balkánských garnisony, v jich čele setník Kurt ryt. z Arenstorffu, jenž zapracoval se nejvíce. Budiž mi laskavým čtenářem dovoleno sdělit, že mojí pravou rukou byla moje chof, jež majíc před očima příklad lady Bakerové, neštítala se všady vážit cestu s sebou, vystupovati pěšky i koňmo na horstva, strádati hned horkem, hned zimou a vlhkem, spouštěti se do propastí, plavit se na podzemních jezerech za okolností, jakých žádná jiná žena neprodělala; jí připadl důležitý úkol fotografování (srovnej dnešní obrázky). Dosaďme naše výzkumy jsou spojeny už s tím výsledkem, že i nad Omblou odkrýváme postupně netušenou doménu podzemní.

O balkánském temnostní zvireň.

Tato doména podzemní není jednotvárná, má svůj vlastní svět a mám tak příležitost zmíniti se několika slovy i obrazy o velezájímavém zvireň, která jej obývá; toto thema bylo po stránce ryze vědecké jedním z hlavních cílů mých námah. Štěstí mně přálo. Podařilo se mi zjistiti faunu, jakou jsem se ani neodvážil očekávati, zjevy říše živočišné, jež odpovídají opravdu svému okolí. Moje zásluha je ovšem nepatrná, každý, kdo by se byl tohoto úkolu methodicky podjal, byl by už dříve existenci těchto podivuhodných obyvatelů „věčné tmy“ musil konstatovati. „Zvireň temnostní“ zajímá přírodopytce ze všeobecného, theoretického stanoviska, neboť na ní dají se pěkně studovati jevy přizpůsobení, t. j. změny, které prodělává živočich vlivem prostředí, v němž žije,

v našem případě v přední řadě vlivem tmy; je zřejmo, že ta vyvolává zakrňování očních orgánů, změnu barvy (depigmentace) atd. Mezi temnostní zvířenou existují dále organismy, nápadně již svým systematickým postavením. Nejpamátelnější nález toho druhu jest všeobecně znám z naší vlasti, objev prof. Vojdovského z r. 1880, jenž nalezl v pražských studních slepého, průhledného korýše *Bathynella natans*. Tato forma, v nejnovější době opět v jedné studni (i jeskyni) ve Švýcarských znovuobjevená, má na př. živoucí příbuzné jen v Australii, jinak jsou příbuzní jen zkamenělí korýši útvaru kamenouhelného a permského. V dobrém úkrytu podzemním přetrvala podivuhodná *Bathynella* věky. Viděti, že zvířena temnostní není omezena jen na „jeskyně veliké“ (pozorováno z měřítka člověka), ale že spousta organismů již původně nachýlených k životu ve vlhku a skryších má tendenci žít pod zemí v jeskyních třebaš improvisovaných

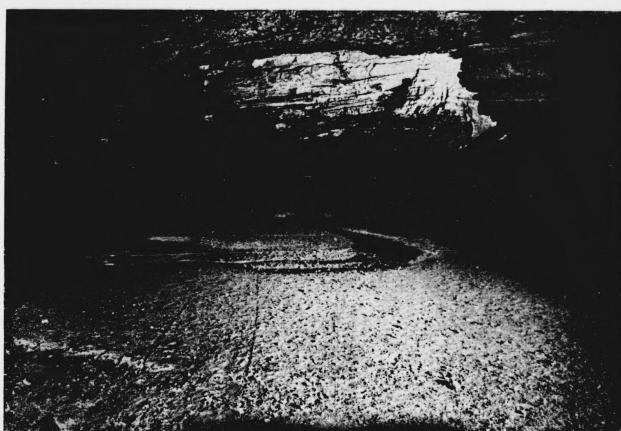

SLEPÉ PÍJAVICE RODU *DINA* N. SP. Z PODZEMNÍCH VOD HERCEGOVINY (ZE SPODU, SHORA, ZE STRANY NEPATRNĚ ZVĚTŠENO)

souvisí i ten památný zjev, že v této dnes sladkovodní jeskynní fauně balkánské nalezl jsem zastupce nesporně původu mořského (marinní relikty). To, co prohlásil na základě zpracování mé sbírky nejdříve největší znalec suchozemských měkkýšů střední Evropy Dr. H. Wagner pro jeskynní měkkýše Balkánu, to platí pro většinu celé treglofauny Balkánu, že prozrazuje velkou starobylou. Některé formy opravdu musím prohlásit přímo za „živé zkameněliny“ asi toho rázu jako je *Bathynella*. Po stránce technické uvádím, že dosud bylo prozkoumáno sta lokalit o 610 sběrech, obsahujících desetitisíce individuí (mohl bych s dobrým svědomím říci 100 až 150 tisíc jedinců), různým způsobem konzervované. Sběry jsou postupně číslovány a katalogy (trojí katalogisování), dle čísel seřazené, dovolují mít suverenní přehled přes celý materiál. Bez pečce určeno t. j. do systému zařazeno a pojmenováno jest asi 1000 forem, jež svým zákonitým vy-

VNITŘEK „VJETERNICE“ VE VZDÁLENOSTI ASI 400 METRŮ OD KRAJE. PŘES CELOU ŠÍŘI CHODBY TÁHNOU SE KRÁPNÍKOVÉ NÁDRŽE ODDĚLENÉ TENKOSTĚNNÝMI PŘEHRAZAMI

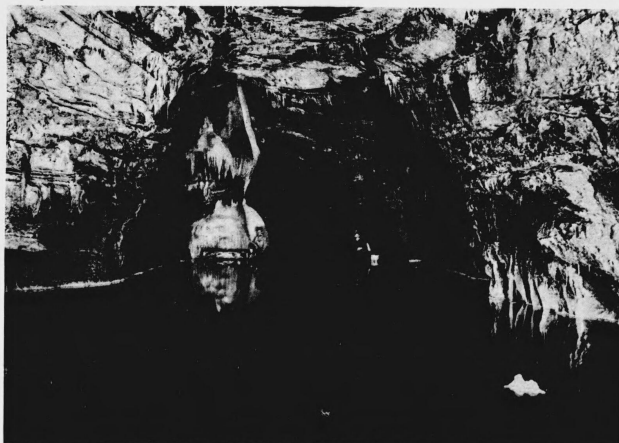

VNITŘEK „VJETERNICE“ VE VZDÁLENOSTI ASI 800 METRŮ OD KRAJE. VIDĚTI POTOK PODZEMNÍ PROUDÍCÍ ZÁKRUTY. UPROSTŘED V PRAVO NA ZÁSPU STOJÍCÍ MUŽ DOVOLUJE POSODITÍ ROZMĚRY TĚCHTO PROSTOR

(hluboko v zemi, pod kameny, ve studních atd.) a ovšem tam, kde jsou jeskynní kraje, rozvíjejí se v znamenitou obec jeskynního živočišstva. Je přirozeno, že krásy alpské a dinarské (balkánské) od Krajiny počínaje až do Řecka už svojí rozlehlostí jsou předurčeny býti vlastní zvířeny temnostní, a opravdu je už objevena odsud spousta tvorů, nejvíce dosud z krás rakouských, kdežto fauna balkánská byla z průhledných příčin velmi zanedbána. Proto učinil jsem ji předmětem methodického výzkumu a hlavní výsledek zní: čím dále jdeme od západu (Krajiny) k východu (či vlastně jihovýchodu), tím více přibývá na rozmanitosti a mnohotvárnosti zvířeny jeskynní, v Hercegovině a přímém sousedství (kout Neretvy) nabývá svého vrcholu a čím dále pak jdeme k východu, zase na rozmanitosti a mnohotvárnosti pozbývá. Činí to dojem, jako by Hercegovina a sousedství byla přímo střediskem, ohniskem, v němž se gros této fauny vytvořilo („Schöpfungscentrum“) anebo v němž se gros této fauny udrželo,

kdežto jinde vymřelo. Co jest tohoto nadmíru zajímavého fakta příčinou, nevíme; jest to jistě ohlasem dějů v geologické minulosti zběhlých, změn povrchu zemského, jež jest vyšetřiti. S tím

skytováním se v jeskyních lze považovati za stále obyvatele jeskyní; jedná se tu o 40 nejheterogennějších skupin živočišných s charakterem nejméně čeledi. Že to vůbec bylo možno, děkuji jednak laskavé spolupráci celé řady specialistů domácích i cizích, jednak že po dlouhá léta (1898–1914) jsem se ku takovému úkolu svědomitě připravoval a účelným hromaděním odborné literatury i v malém provinciálním městě zůstal jsem na výši vědy, neodvislý od ochoty jednotlivců i veřejných knihoven. Na zpracování materiálu pracuje do dnes 25 specialistů a vyšla již řada publikací* v různých odborných

„VJETERNICA“ VE VZDÁLENOSTI JEDEN A PŮL KILOMETRU OD KRAJE. ROZLEHLÁ PODZEMNÍ VODSTVA JEZÍRKA II.; V LEVO SKVOSTNÁ SKUPINA KRÁPNÍKOVÁ (NALEŽISTĚ HADEŠÍ); JEZÍRKO CELÉ JE NÁLEŽISTĚM VELIKÝCH AMPHIPODŮ ETC.

* Jsou to hlavně: A. Wagner. Höhlenschnecken aus Süddalmatien und der Herzegowina. „Sitzungsberichte“ Akademie Wien 1914, 16 str. — H. Simon. Über einige von Dr. K. Absolon in der Herzegowina erbeutete höhlenbewohnende Nacktschnecken. „Nachrichtsblatt d. Malakozoologischen Gesellschaft“ 1916, 16 str. — M. Bezzi. Ditteri cavernicoli dei Balcani raccolti dal dr. K. Absolon. „Atti d. Soc. Italiana di Science Naturali“ 1914, 26 str. — K. Absolon. Über Anthropophilon primiti-

listech. Koho by věc blíže zajímala, dovoluji si odkázati na stati „Výsledky výzkumných cest po Balkáně“, postupně publikované v „Časopis moravského zemského musea“ (část 4. vyšla právě v XV. r. č. 2. 1916 str. 242–309), kde postup těchto studií s cílem pozdějšího jednotného zpracování je registrován.

Na nápadnou mnohotvárnost jeskynní fauny Balkánu má vliv i ten fakt, že mnohé formy jsou izolovány na neuvěřitelně malé obvody. Přímo drastický případ je tento. Nad zátokou Zatonem blíž Dubrovníku je ohromná jeskyně „Kali pečina“, v níž objevil jsem znamenitého slepého brouka, později popsaného jako *Anthrophilon primitivum* novum genus. Jenom asi 100 m.

„PROVALIJA“, HERCEGOVSKÁ MACOCHA, PROPADENÁ V KRASOVÉ ROVINĚ ZVANÉ „GLUHA SMOKVA“ NAD ZÁTKOU „VALLE DI BRENO“.

RÁZ KRASU NA PLÁNÍCH NÁHORNÍCH NAD DUBROVNIKEM. PROPASTOVITÝ TERRAIN KOLEM GREBCI (VCHOD DO REZNICA JAMY, V NÍŽ ŽIJÍ HOJNĚ SLEPÉ PIJAVICE DINA, KORYŠI ETC.)

„KALI PEČINA“ NAD ZÁTKOU ZATONSKOU BLÍŽ DUBROVNIKA. POHÁDKOVÉ PROSTORY OBJEVENÉ OD NÁS 4. SRPNA 1912. POVŠIMNOUTI JEŠTĚ SI ZEJMÉNA JEDINEČNÉ TVÁRNOSTI DNA TĚTO JESKYNĚ. TATO JESKYNĚ JE TĚŽ NALEZISTIŠTĚ BROUKA ANTHROPHILON PRIMITIVUM N. G.

ve vzduchové čáře leží vchod do jiné ohromné jeskyně „Grabovica“; v této není ani stopy po *Anthrophilonech*, ale žije zde zcela jiná forma v massách „*Paranthrophilon spelaeobatoïdes*“ (taky novum genus, nový rod).

vum nov. gen. eine blinde Bathysciine 1913, 10 str. — Über *Scotoplanetos arenstorffianus* eine neue Anophthalmotype 1913, 8 str. — Bericht über höhlenbewohnende Staphyliniden der dinarischen Karstgebiete 1916, 38 str. Tab. — R. Formánek. Über eine neue in der Herzegowina erbeutete blinde Rüsslergattung 1914. — G. Rambousek. Über eine neue dem Höhlenleben angepasste Atheta aus Südherzegowina. (*Spelaeolla* n. g.) 1916 (všechny ve vídeňském odb. žurnálu „Coleopterologische Rundschau“). — W. Kulczyński. *Aranearum species novae in montibus Kras dictis a C. Absolon allisque collectae*. „Bulletin“ krakovské akademie věd 1914, 38 str. Tab. — M. Bezzi. *Speomyia* eine degenerierte Höhlenfliege aus dem herzeg.-montenegrinischem Hochgebirge. 1914. — L. Johansson. Über eine neue von Dr. K. Absolon in der Herzegowina entdeckte höhlenbewohnende Herpobdellide 1913 (obě v Zoologischer Anzeiger). — K. Absolon. Wieder eine neue Antroherpon Art (*Poži* n. sp.) aus Südbosnien 1913. — J. Obenberger. Zwei neue subterranean-lebende von Dr. Absolon gesammelte Nebriaarten 1916; celá řada jiných publikací je v tisku anebo v rukopisu připravena.

JEDEN Z KOUTŮ DÓMU V KALI PEČINA

Fro znalce je na první pohled patrné, že obě formy jsou příbuzné, že vznikly ze stejných prarodičů, ale následkem úplné izolace ve dvou, třebaš vchodem blízkých, ale průběhem prostor úplně izolovaných jeskyních rozlišily se během času tak daleko, že vznikly dva samostatné rody.

Nahoře v Krasu vše úpí pod nesnesitelným vedrem, skály zrovna pukají horkem, nikde ani pod velikými kameny není živočicha ke spatření; takové je okolí jícnu do „jamy“. Ale když se spustíme do propasti a dorazíme šťastně rozšířeného dna — v čím větší hloubce, tím lépe — tak tu nalezneme celý magacín tvorstva, malé museum; na malíčký kousek v l h k a, v o d y, z e m ě je soustředěna mnohohlavá společnost, jako trosečníci

z veliké lodi na voru. Jaká to pastva pro zoologa, když se po prvé po takové lidským pohledem netknuté prostře rozhlédne a svit acetylenky vyplaší neznámé dosud tvory!

Znám jeskynní lokality, které vykazují až na půl sta různých druhů v jediné společnosti. Vypočítávati a popisovati tyto tvory zde nemůžeme, jen některé nápadné vytkneme. Nehledě ku známému mloku jeskynnímu macarátu, jenž je na Popovu polji všude doma, a rybám „gaovica“ zvaným, rekrutují se přirozeně zástupci troglófauny balkánské z nižších tvorů.

Zobrazili jsme z nich několik novými metodami mikrofotografickými (musím k věci podotknouti, že těmito našimi metodami možno mikrofotografovati i předměty v líhu a zobrazovati v libovolném zvětšení přímo tovární výrobou, rychle a lacino nejen obrysy těla, nýbrž plastické obrazy se všemi jemnými detaily, čímž dřívější obtíže, náklady, spojené s kresbami, nepřesnosti a ztráta času jsou odstraněny; srovn. „Čas. mor. mus. zemského“ r. XV.; jest jen litovati, že autotypickou reprodukcí ztrácí original dobrých 50% na ostrosti a všechny jemné detaily touto reprodukcí mizí).

Na obr. 10. vidíme největšího jeskynního měkkýše *Aegopis spelaeus* n. sp., jehož užili jsme po prvé na velikých stalagmitech jeskyně „Mrcine“ (obr. 32). Je to nádherný pohled, když se tento slepý, stříbřitě sněhobílý měkkýš se skořápkou často jako sklo průhlednou objeví ve skupině po několika jedincích a při tom celým zjevem prozrazuje obyvatele věčné tmě přizpůsobeného. Obr. 11. je naproti tomu nejmenší měkkýš jeskynní *Zospeum troglobanicum* n. sp. jako špendlíková hlavička veliký. Veliká rarita je *Serrulina Collasi* z jeskyně St. Salvatore, též sklovitě průhledná. Jak pěkně se dá mikro-fotograficky zachytit plastika skořápky, viděti z obr. 13. (*Agathylla sulcosa irregularis*, hojná kolem vchodů jeskyní Hercegoviny). Dokonce i jeskynní slímáky nalezl jsem v Hercegovině a Černé Hoře, popsané nedávno proslulým lipským zoologem prof. Dr. H. Simrothem. Z hmyzů rekrutuje se nepřehlédlná řada jeskynních brouků, mezi těmi poutá odborníka *Nebria spelaeophila* (obr. 14.), pocházející z jam (některé ledem naplněné „Ledenice“) na Orjenu, již popsal náš Ph. St. J. Obenberger v Praze. Unikem je v obr. 16. vyobrazená zobonoska z jeskyně „Djurkovina“ blíž Dubrovníka, kterou popsal pod jménem *Absoloniella cylindrica* nov. gen. spolehlivý znalec systematiky zobonosek (*Curculionidae*) R. Formánek. Životu jeskynnímu nejvíce z brouků se přizpůsobili t. zv. „Bathysciini“, mrchožraví brouci, jichž je na Balkáně dobře kol 200 druhů. Mezi těmi jedna forma *Antroherpon montenegrinum* z jeskyně „Lipska pečina“ blíž Cetinje, má tak dlouhé a tenké nohy i tykadla, že spíše se podobá pavouku; pro nedostatek místa nemohl jsem dnes obraz tohoto tvora reprodukovat. V hlubinách „Vjeternice“ žije *Hadesia* (obr. 15.), která bojem o život byla přinucena zaměnit původní suchozemský způsob života za vodní a brodí se dnes v ručejích, které oblévají stěny jeskyně; k tomu účelu má *Hadesia* vyvinutý nápadně veliké dráčky na nohách, aby se mohla na stěně dobře zachytit a nebyla proudem stržena. Má zvyk, že se dá spustit proudem z výše dolů a pak leze pomalu proti vodě do výše komínů a chytá patrně mikroorganismy ve vodě žijící. *Hadesia* byla objevena náhodou Čechem c. k. setníkem L. Vašíčkem z garnisony trebinjské, jenž se též zajímal o výzkum jeskyní; dokud se nevědělo, jak a kde *Hadesia* žije, platili někteří majitelé sbírek brouků za *Hadesii* neuvěřitelné sumy. Vždy patří jeskynní brouci k největším vzácnostem ve sbírkách. Ani mouchy (*Diptera*) neodolaly vlivu jeskynního života. Z ponoru řeky Mušice na Gacko polji podařilo se mi vynést na světlo dva exempláře mouchy, kterou největší současný znalec systematiky much (*Diptera*) prof. Dr. M. Bezzi v Turíně popsal jako nový rod *Speomyia*; tato má zakrnělé oči i křídla. S theoretického stanoviska patří ku temnostním tvorům „podle pravidla organo-

SKUPINA VELIKÝCH STALAGMITŮ V MRCINE, PEČINA NAD ZATONEM. ZDE NALEZIŠTE NOVÉHO MĚKKÝŠE AEGOPIS SPELAEUS N. SP.

vaným“ (slepí, barva redukovaná, prolongace okončetin, tykadel etc.) velké stonožky z třídy *Chilopoda*; jejich výskyt je omezen jen na jeskyně nad Dubrovníkem (kout Orjenský). Už jméno *Polybthrhus „gloria stygis“* (obr. 17.), vyznačuje, že jedná se tu o něco mimořádného; známe dosud 4 druhy ve dvou rodech. Pohřichu jsou to nesmírně vzácní živočichové, kteří se bezpochyby nacházejí ve stadiu vymírání. Bylo nalezeno jen několik exemplářů. Připravil jsem o nich monografii do tisku. (Pokračování.)

• • •

NÁRODNÍ DIVADLO zahajuje pořad novinek nastávajícího období, které slibuje být obzvláště bohaté pracemi tvorby původní, neučinilo tak hrou lehkého rázu pro potřebu tak zv. letního repertoáru, ale hrou vážného zrna, poutavého děje a vděčných úloh, tedy vesměs vlastností, které jí mohou zajistit přízeň obecnosti. Jest to tříaktová komedie „Hra srdci“ od Stefana Kiedrzyńského (z polštiny přeložil Ad. Černý; první provedení dne 2. září t. r.); hra má vděčný, nikdy neselhávající motiv „Kameliové dámy“ — lásku padlé (nikoli svedené) dívky k ušlechtilému, mladému muži. Její rodina chce ovšem citu těchto vykořistit, aby finančně se restaurovala sňatkem Ireniným s bohatým Romanem; ale pěstoun a přítel Romanův, bohatý Radvan, brání tomuto spojení, neboť — poučen poznáním vin vlastního života — cítí hnus z toho, že by jeho dosud neposkvrněný, polodětský schovanec měl se spojit se ženou, již on, Radvan, sám první využil, když se nabízela. Po vzrušujících scénách, po zpovědi Ireny

v zoufalé opilosti, po vražedném pokusu Irenina otce, Roman rozhodne se dle touhy probuzené vášně. Hra zdánlivě končí smírně, úmyslem Romanovým napravit vinu pěstounovu; avšak tím upadá sám v osudné ovzduší zbankrotělé rodiny a pravda zůstává při Radvanovi, jenž jediný ze všech osob hry vyniká osobní ukázněností a jehož zdánlivé sobectví má etický základ. „Komedie“, jak bylo již naznačeno, poskytuje vesměs úlohy dobře kreslené a bylo všemi účinkujícími okolnostmi té k prospěchu zevnějšího dojmu novinky využito. V popředí stál výkon pí. Dostalové, jež obzvláště mistrně sehnala výjev zoufalé opilosti, velice choulolistivý, aby se nestal nevкусným; byla to dokonalá studie, zanechávající hluboký dojem. Jeho milence velmi sympaticky, tóny vroucími, bez nepřirozené okázalosti sehnal pan Matys; zevnějšímu zjevu by prospělo, kdyby tohoto mladíka, o kterém se praví, že teprve za měsíc bude plnoletý, hrál bez paruky. Pan Hurt jako režisér docílil souhry přiměřené zvlněnou a barvitě nálad. Radvana hrál přesvědčivě, v pevných obrysech. Panu Váňovi připadla úloha melancholického hraběte s kytarou, zabloudilého ve hru přímo ze „Strýčka Váně“ od Čechova — a sehnal ji s vroucím procičením v krásné masce. Výborný byl pan Tesař jako bratr Irenin; své lehkomyšlné vtipy přednášel svěže a přirozeně, a životně působivými akcenty zasáhl do vzruchu v dějství třetím. Cholerického a nervósního otce Irenina s plným účinem vytvořil pan Boleska — a posléze nelze nevzpomenouti i zdařilých výkonů v úlohách epizodních, sl. Kratinové (matka), p. Wiesnera (poštovní), sl. Engelbertové (jeho dcera) a p. Čepely (lokaj). Celý soubor dokázal, že hra realistická jest mu vždy živlem nepřirozenějším. F. P.

Z LITERÁRNÍHO ŽIVOTA ČESKÉHO.

Roku letošního připomínali jsme si také sté výročí smrti obou bratří Thámů. Dnes dochází k novému, opět populárnímu, vydání stěžejního díla Václava Tháma, sbírky „Básně v řeči vázané“ (v uspořádání s úvodem a poznámkami od Václava Brtníka; Světové knihovny čís. 1240—42). Kniha zajímavá jako dokument ve dvou směrech: Předně oblíbenou probuzenskou tendenci dokázati, že jazyk český byl a dosud jest schopen básnické mluvy, a za druhé originalitou pojetí naší literární minulosti, jak dával se na ni vlastenec z doby předběžné. Sbírkou pozůstává z překladů i původních básní Thámových a jeho družiny básnické a prezentuje se v ní celý nevalně široký okruh literárního snažení českého z té doby. Básně autorů německých a klasických, u nás zdomácnělých, figurují vedle prostředních i dobrých zjevů českých, stojících však většinou také pod vlivem těchto cizích vzorů. Literární historik nachází tu pohromadě celý soubor kulturních zjevů směrůdatných, a běžný čtenář, poučený obsírným, pěkně informativním úvodem pořadatelem, nalezne tu zajímavé ukázky formálního a ideového podkladu naší starší poesie. V celku se kniha vhodně druzí k ostatním populárním vydáním starších autorů našich ve „Světové knihovně“: Kollára, Němcové, Poláka, Purkyně a j. G. P.

MĚSTO KAVALA — Kavála — důležité přístavní město na severu moře Egejského proti ostrovu Thasu, má velikou důležitost strategickou, tvořící operní bod na nejvýchodnějším cípu bojiště solunského. Podle některých zpráv bylo dobyto a obsazeno vojskem bulharským. Kavala proslula hlavně svým nejlepším tabákem v okolí pěstovaným a z přístavu hlavně do Rakouska vyváženým. Vedle tabáku vyváží se i hojně obilí.

ORIGINAL obrazu Karel Postl: Chatrč jest majetkem pana Ph. mag. A. Bienera.

Číslo toto vyšlo dne 13. září 1916.

„ZLATÁ PRAHA“ vychází v číslech každý pátek, v sešitech jednou za 14 dní. Předplácí se: na čtvrt roku 5 K 50 h, poštou 6 K 25 h, na půl roku 11 K, poštou 12 K 50 h, na celý rok 22 K, poštou 25 K. Do Německa předplácí se na „Zlatou Prahu“ ročně 30 K, do ostatní ciziny poštou 34 K. Sešity „Zlaté

Prahy“ o 2 číslech prodávají se po 86 h, poštou po 96 h. — „KNIHOVNA ZLATÉ PRAHY“ vychází každých 14 dní v sešitech jakožto románová příloha. Připíslací se na ni čtvrtletně 1 K 20 h, půlletně 2 K 40 h, ročně 4 K 80 h, poštou do ciziny ročně 8 K. — „HUDEBNÍ PŘÍLOHA ZLATÉ

PRAHY“ vychází měsíčně v elegantní úpravě a připlácí se na ni čtvrtletně 1 K 40 h, půlletně 2 K 80 h, ročně 5 K 60 h, poštou do ciziny ročně 8 K 80 h. Obě přílohy poštou do ciziny ročně 13 K 60 h. Přílohy zasílají se odběratelům se Zlatou Prahou; mimo Zlatou Prahu účtují se za ceny vyšší.

Redakce, administrace a expedice „Zlaté Prahy“ je v Praze, na Karlově nám. č. 34. — Rukopisy se nevracejí, reklamace se nepočítají a nefrankují. — Předplatné a inserty zasílají se administraci „Zlaté Prahy“ v Praze, Karlovo nám. 34. — Veškerá práva co do textu a ilustrací se vyhražují. — Tiskem „Unie“ v Praze.

Majetník, vydavatel a nakladatel J. OTTO. — Za redakci zodpovědný VIKTOR OLIVA.

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Zlatá Praha**

Vydavatel: **J. Otto**

Vydáváno v letech: **1884 - 1929**

Číslo ročníku: **33**

Číslo výtisku: **51**

Datum vydání čísla: **20.9.1916**

Identifikátor ISSN: **1801-2493**

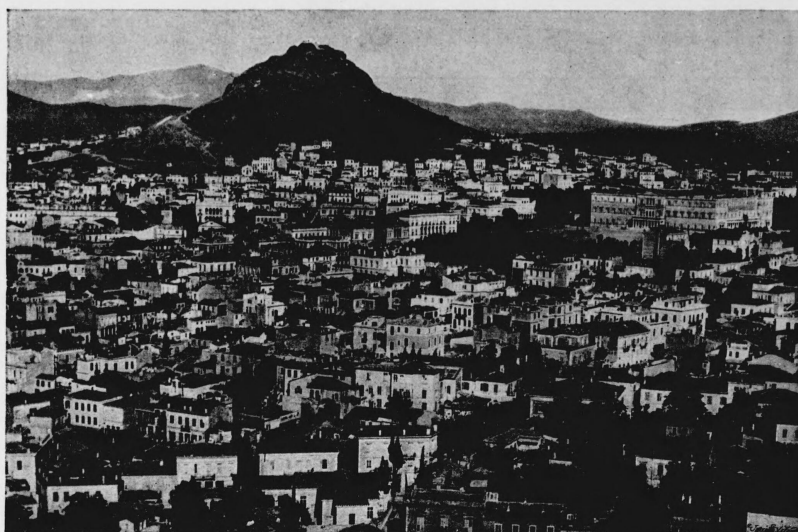
Stránky: **609, 610, 611, 612**

Dr. K. ABSOLON:

Z VÝZKUM- NÝCH CEST PO KRASECH BALKÁNU.

(Pokračování.)

Musím mlčky přejít nepřehlédnutelnou řadu šupinušek, pavoukovitých, roztočů a jiných členovců, neboť ty mohou zajímat jen odborníka. Za to nesmím mlčením pominout ani v této stati koryšů. V celém povodí Ombly už hluboko v zemi, na Gacko polji, tedy tak značně, téměř 1000 m., vysoko nad mořem, žije mořským garnátům podobný, ale slepý, bezbarvý *Troglocaris hercegovinensis* n. sp. Právě posluchači zoologie při naší fakultě dobře jsme museli vědět, co je to t. zv. „blešivec studniční“ (*Niphargus*), koryš zhuštěná ve studních pražských se vyskytující. Prof. Antonín Frič blahé paměti ve svém kolegiu pravidelně o něm se zmiňoval a z vědecké školy prof. Vejvodského vyšla celá řada prací z tohoto oboru, ve světové literatuře přední místo zaujímajících. „Blešivec studniční“ je tedy říkajíc „tvor školních učebnic“, koryš bělostný, slepý, kol 1 cm. dlouhý. I přechetní ostatní jeho příbuzní nedosahují ve sladkých vodách Evropy ani zvláštní velikosti, ani se nevyznačují nápadnými znaky. Proč to předesílám? Abych i nezasvěcenému odůvodnil úžas, který se mne zmocnil, když jsem r. 1912 uviděl po prvé v tůňkách podzemních na Popovu Polji „blešivce studničního“, ale obrovských rozměrů i s tykadly roztaženými cca 1 1/2 dcm. velikého, sněhobílého, u některých mladších exemplářů poloprůsvitného a na všech článcích těla trny v korunkách seskupenými pokrytého (obr. 18.). Fantastické zvíře leželo líně, dlouhánkami nitkovitými tykadly sémotamo pohybující a dalo se docela lehce bez pokusu útěku polapit. V první chvíli jsem si opravdu nebyl jist, vidím-li dobře, nemám-li „vlčí mlhu“, ale ne, bylo to skutečnost. Měl jsem ten pocit, jako má asi ten, kdo vyhraje veliký los v loterii. Snad by se někomu mohl zdát takový entusiasmus malicherným, ale myslete si, že by se náhle před vámi (třebas byste nebyli ornithology) objevil vrabec metr dlouhý, exemplář z Wellsova „Pokrmu bohů“. Zmíněný fantastický koryš, jehož jsem později po provedeném rozboru pokřtil na „*Stygodytes balcanicus novum genus*“ je největší sladkovodní Amphipod evropský a dá se celým svým „já“ srovnávat jen s podobnými formami, známými z jezera Bajkalského. I proslulí znalci Amphipodů, jimž jsem *Stygodyta* předložil,

ATHENY, HLAVNÍ MĚSTO KRÁLOVSTVÍ ŘECKÉHO

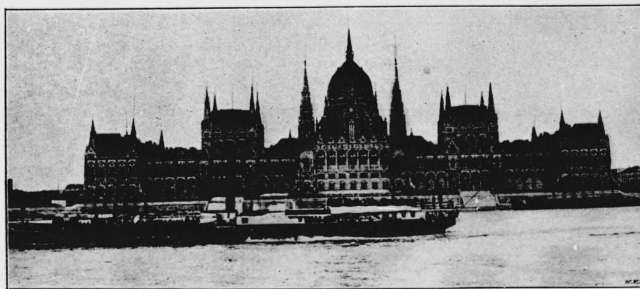
prof. Ossian Sars (Christiania), Thomas R. Stebbing (Ephraim Lodge v Anglii), A. O. Walker (Maidstone), W. J. Calman (British Museum), R. Gurney (Stalham), E. W. Sexton (Plymouth), S. Chevreux (Bône, Algérie) vyslovili v dopisech podiv nad existencí takového tvora. Ten podiv je odůvodněn tím, že i mikroskopická sladkovodní zvířena Evropy je už velmi důkladně prozkoumána. Nález *Stygodyta* mne ovšem povzbudil k další vytrvalé práci. Balkánská fauna temnostních Amphipodů nezůstává ani v početnosti druhů za jinými skupinami. Podstatnou novinkou je na př. *Metohia carinata* nov. gen. n. sp. (obr. 20.) (*Metohia* je starý turecký název města Gacka); statná forma *Typhlogammarus* sp. (obr. 19.), žije v massách i velikých individuích v podzemním potoku „Vjeternice“ atd. Z podřádu *Iso-poda* mikrofotovali jsme dva typy (obr. 21., 22.); *Titanethes* (21.) má za hlavou na prvním článku dva nápadné hrbolky se smyslovými orgány. Bizarní koryš *Monolistra hercegovinensis* n. sp. (obr. 23.), taky podstatně rozmnožuje troglofaunu Balkánu, zejména horstva Orjenského, kde je domovem. Nechci příliš napínatí trpělivost laskavého čtenáře a tak z třídy červů vyobrazím jen slepé pijavice z rodu *Dina* (obr. 24.), jež už před léty objevil na své cestě po Černé Hoře p. univ. prof. Dr. A. Mrázek. Znovuobjevil jsem je ve

velikém množství na Popovu polji, kterýž materiál sloužil švédskému specialistovi Dr. L. Johanssonovi ku popsání i pojmenování této formy. Vedle nálezů *Stygodyta* bylo dosud se stanoviska vědeckého nejdůležitější zjištění fakta, že v ponoru na Popovu polji žijí ve sladké vodě v milionech exemplářů t. zv. červi mnohoštětinatí (*Polychaeta*) z čel. *Serpulidae*. Tomuto nálezu přísluší proto zvýšená pozornost, že *Serpulidi* platí za význačné obyvatele moře a je to první případ nezvratně zjištěné, notorické přítomnosti *Serpulidů* ve sladké vodě. Že zde jedná se o „mořský re-

likt“, zvíře, které se přizpůsobilo životu ve sladké vodě, zdá se mi býti nepochybné. Tito *Polychaeti* pokrývají svými rourkami stěny jeskyně jako polštáře mechovité na plochách mnoha m² a ve vrstvách až 2 dcm. mocných.

O „Vjeternici“ a jeskyních nad Zatonem.

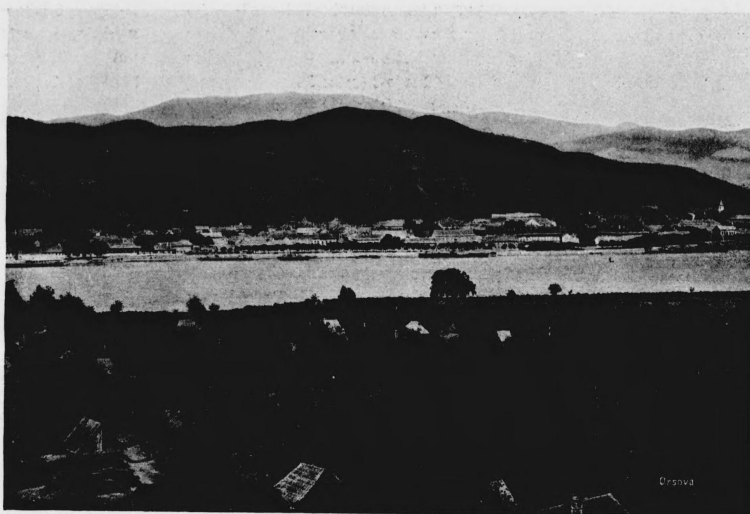
Vylíživ fakto tvárnost Popova polje, účely řešení problému Ombly a jeden z docílených výsledků (zoologický), měl bych ukončit nyní tuto skizzu popisem dějů výzkumních, jak se v tomto terainu při našich pracích rozvíjely, tedy jakýsi druh cestopisu. Dle povahy řešeného problému byly děje tyto většinou stejného rázu a tak stačí vylíčit dvě epizody, které živým svým průběhem ve všech našich výzkumů byly nejzajímavější. Míním podzemní pochod ve „Vjeternici“ u Zavaly v letech 1912, 1913 a 1914 a objevení revíru jeskynního u Grebci nad zátokou Zatonem (Malfi.). Zavala je malá víska na jižním břehu Popova polje, proslulá starobylým pravoslavným monastýrem. Od Zavaly odbíhá z Popova polje k moři k zátocce Slanské zvláštní údolí „suchý žleb“, které nadmíru poutalo vždy zeměpisce, ježto je to jediný starý povrchový odtok z Popova polje k moři. Je to tedy jakási brána od moře ku Popovu polji a má tak i význam anthropogeografický, proto právě zde vede dokonale silnice z Dalmacie do Hercegoviny. Pro porozumění Slanského žlebu je směro-

BUDOVA UHERSKÉHO PARLAMENTU V BUDAPEŠTI

datno, že vedle něho jako povrchového odtokového údolí existuje v bezprostřední blízkosti podzemní odtokové údolí „Vjeternica“, „Vjeternica“ je na celém Popovu polji známa svým vchodem, ježto v horkém létě vyrazí z ní uragan, o jehož prudkosti lze si stěží udělati představu, jen s největší námahou lze se mu ubránit a do vchodu proniknouti. Pověst o tom zjevu je rozhlášena široko daleko a to přivedlo též r. 1888 inž. J. Riedela k ohledání vchodů jeskyně a ku návrhu, aby uragan z jeskyně

vanoucí byl využitkován jako motorická síla (6 HP) ku pohonu mlýna. Historie výzkumu „Vjeternice“ je stručná. Stopy domácích lidí se dají zjistit jen do dálky 400–500 metrů. Roku 1893 dostal se c. k. nadporučík L. Vavrovič do vzdálenosti 700 metrů. Asi před 10 lety pokusili se úředníci bosensko-hercegovských drah proniknouti za mez Vavrovičovu. Nejdříve narazili ve vzdálenosti 900 m. na tak zv. I. jezírko; později podařilo se jim dopravit sem nemotorný dřevěný člun (stopy, jak člun táhli, bylo viděti ještě po letech, viz náš obr. 26., nápadné dvě rýhy), a dospěli ve vzdálenosti asi 1½ kilometru širé hladiny jezírka II., jež bývá v normálu přes ¼ kilometru dlouhé. Roku 1912 jsme zde zahájili organisovaný výzkum, dospěli jsme několikrátě břehů jezírka II., objevili bohatou faunu Vjeternice, jež učinila jeskyni populární. Kdežto dříve byla „Vjeternica“ jedním proslulým entomologem prohlášena za „sterilní“, „azoickou“, nyní stala se cílem přemnohých sběratelů — ale k jich velikému zklamání bez valného zdaru, neboť ohromnost její překvapuje i zasvěceného; málokterý dostane se přes „rekord domorodců“, t. j. přes metu 500 metrů. R. 1913 můj přítel setník K. Pož, tehdy v Mostaru, podporován vojáky, dopravil s ohromnou námahou těžký člun shora zmíněných železničních úředníků z I. jezírka na II., přejel toto a dospěl ve vzdálenosti 3 km. kopce podzemní jeskyni uzavírajícího. Krátce na to (26. srpna 1913) opakovali jsme po dvakrátě tutéž expedici pomocí skládacího člunu s rytířem z Arenstorfu, mojí chotí, vojáky a dvěma nosiči břemen; s obtíží podařilo se nám dopravit čluny přes kopce ostrohraných balvanů, jež se rozkládají mezi jez. I. a II., a spustiti tyto na jez. II.; lehce jsme pak překročili tuto nejtěžší překážku (srovn. obr. 27.), a dospěli téhož nejdolejšího bodu, vrcholku kopce, kde jsme

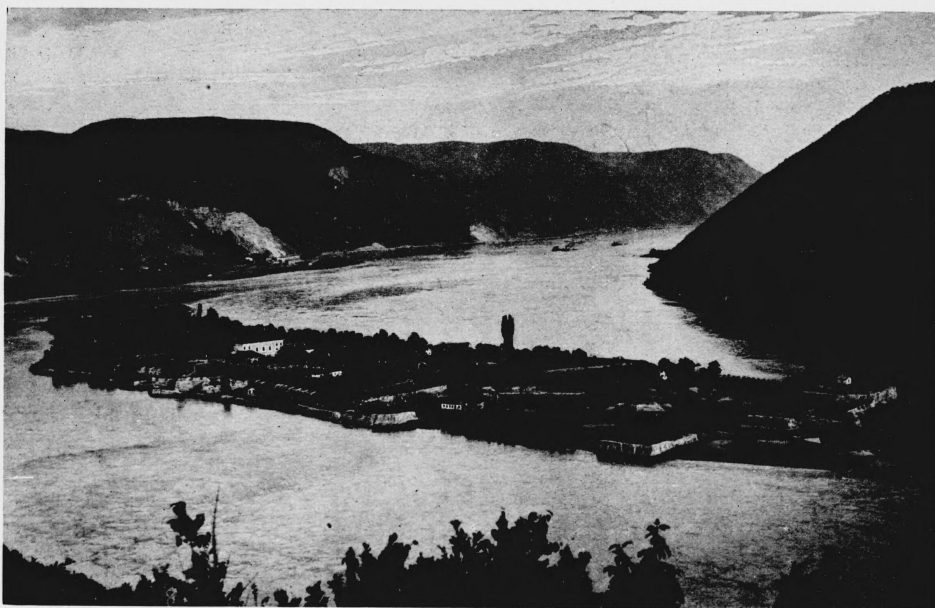

MĚSTO RŠAVA PŘI ÚSTÍ ČERNÉ, DŮLEŽITÁ PRŮVOZNÍ STANICE

nalezli listinu Požovu a tutéž svým sdělením doplnili. Z přibližného výpočtu výšky kopce, velikých hromad „terry rossy“ byl jsem si jist, že podzemní kopec je sříceným závrtem, jenž se „z boku“ do „Vjeternice“ provalil a ji zatarasil; také bylo viděti po levé straně mezi balvany propásky, z nichž vycházel průvan. Pro „Vjeternicu“ hodí se slova „terra incognita“. V útrobách „Vjeternice“ jedná se dnes v přední řadě o mechanický postup do předu v ohromné, kolosální, tunelu podobné chodbě (obr. 26.), jež ubíhá před námi pořád dále a dále, či o její objevení. Tu tekou ve věčné tmě potoky v zákrutech tak, jakoby normálně na povrchu (srovn. obr. 26. asi 800 m. daleko od vchodu), pravím potoky, neboť netekou jen v rú-

ných patrech nad sebou (má význam pro theorii kra-sových vod), nýbrž dokonce protivnými směry, s počátku ku Popovu polji (jako přítoky tohoto), později v opačném směru k moři, takže uvnitř země, v jeskyni ve vzdálenosti asi 2½ km. je rozvodí. Tu vypínají se, jak již řečeno, kopce podzemní, utvořené z balvanů v prostorách tak ohromných, že musíme přes ½ h.(!) pilně vystupovat, nežli dojdeme vrcholku, tu lesknou se hladiny hlubokých vod a tak dále. Za takových a podobných okolností jde tedy o mechanický postup do neznámých útrob hor a je přirozeno, že obtíže s dopravováním materiálu dopředu ve věčné tmě zvětšují se úměrně se vzdáleností (jak nejlépe viděti z obrázku č. 27.), o kterou se od vchodu vzdalujeme; to vyvolává pomalu i pocit nevolnosti tím, že ve vzdálenosti 1 km. právě na jezírku I. je protivná těsnina skalní, kde strop se snižuje na délce asi 8 m. až na 0.5 metru ke dnu; celá prostora může být mžikem vodou zaplavena a návrat odříznut. Mám úmysl zde dát provrtat na vzdálenost asi 20 metrů tunel ve výši; jest tu zodpovědnost za jiné. Po přípravných pracích z roku 1912 a 1913 provedl jsem pak za pomoci svého dlouholetého spolupracovníka na Moravě, učitele Al. Krále a nosiče Hercegovce Milana Krulja r. 1914 radikální postup ve 3 etapách. a) 11. července dopraveny čluny skládací na jezírka I. a II.;

12. července našli jsme, jdouce po ohlasu v dálce šumící vody, ve vzdálenosti asi 600 m. vchody ke spodnímu patru „Vjeternice“, v němž jsme narazili na postranní, velmi silný potok, oživený velikými Amphipody (Typ. hlogammarus sp. Antroplotes n. g., čtvrtý rod velikých slepých Amphipodů) a ráčky Troglolaris; potok jsme sledovali na dvě strany brodice se místy až po pás ve vodě na dálku několika set metrů. Tyto prostory jsou rozměrů nepatrných, co se stáří

ADA-KALE, OSTROV NA DUNAJI NA HRANICI UHERSKO-RUMUNSKÉ

geologického týče rozhodně mladší, nežli horní „Vjeternice“, v nich je přítok ku Popovu polji. b) 20. července jsme postoupili po třetí až na vrcholek kopce a provedli prozkum zoologický. c) 24. července postoupili jsme sem po čtvrté, po dlouhém hledání podařilo se mi nalézt v balvanitém svahu kopce nad řečištěm úzké skuliny a po namáhavém protahování vzhůru a dolů — aniž bychom museli použít lan — už jsme stáli se zatajeným dechem před nesmírnými prostorami. Celou jeskyní proudil potok směrem k moři a ku jeho řečišti svahují se s obou stran tu příkřejší, tu pozvolnější stráně hlin. Hnali jsme se do předu, brzy jsme dorazili ku vysokému, traverťovému stupni, přepažujícímu celou jeskyni a vedle něho ku vysoké, vodopády oblévané stěně, na níž se hemžily Hadesie. Tady jsem uviděl po prvé slepého stěvlíka, jehož jsem popsal jako *Scotoplanetes arenstorffianus*, vedle Hadesií ležli po stěnách nápadně veliké exempláře korýše *Typhlogammarus*, na kousku bůh ví odkud splaveného shnilého dřeva seděli divní pavouci *Cyphophthalmus duricorius* Joseph. Na úpatí stupně potok se tratil, ale 100 m. dále se zase objevoval. Zdrželi jsme se sbíráním fauny jen několik minut a pak postoupili zase chvatně dále, celkem asi 1 km. ku předu. „Vjeternice“ se rozvojila; levá větev tvořila vysokou ale úzkou chodbu úplně zaplavenou novou hladinou, kanálovitým jezírkem III., na pravo jsme se vyšplhali do výše, ležli dále mezi balvany, jimiž jsme se prodrali ku propastovitým srázům, sestoupili po laně 10 m. dolů a shledali, že se spojují dole s řečištěm potoka v prostorách nedohledných. Srdnatý učitel Král uvázel se na lano a spustil jsem jej až do blízkosti vody. Byli jsme zde asi $4\frac{1}{2}$ km. od vchodu, před námi zely do nedozírna nedchledné prostory a provedli jsme právě jeden z nejtěžších výzkumů, jež jsou zapísány v historii výzkumů krasových. K smrti zemřeli zalezli jsme každý do suchého koutku a oddali se hluboko v útrobě hory, daleko od protivného světa, zaslouženému spaní. Tam, kam jsme dorazili, postavili jsme na důkaz naší přítomnosti nápadnou pyramidku z kamení s příslušnou listinou. „Vjeternice“ činí dojem nekonečnosti, vyvolávaný pohledem na stále a stále do temnot se před námi ztrácející chodbu, stále ohromnou, se stropem vysoko klenutým. „Vjeternice“ je starobylým odtokem Popova polje, je starou Omblou (Palaeo-ombla), a z toho se redukuje její tvářnost. Přímá vzduchová vzdálenost k moři činí 15 km. a ústí-li „Vjeternice“ opravdu až u moře, pak musíme její délku odhadovati na 15–20 km. „Vjeternice“ může taky končit submarinně anebo nepatrnými, balvany zatarase-

K PÍŠNOVÉMU KONCERTU BRATŘÍ KARLA A EMILA BURIANY V PRAZE

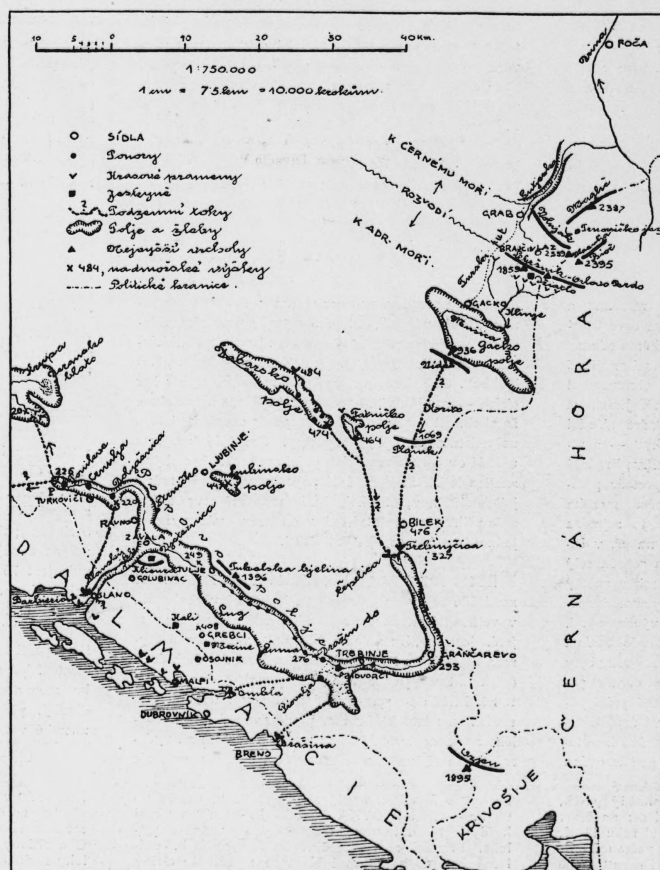
KAREL BURIAN,
královský saský komorní pěvec.

nými otvory v příkrých k Adrii se svahujících strání, jichž proto na opačné straně nikdo si nepovšiml. Celou genesi Vjeternice nutno řešiti současně s otázkou o vzniku geomorfologicky tak

interesantního suchého žlebu Slanského. Seznání hydrografie Vjeternice znamená kritický příspěvek pro theorii nauky o krasové hydrografii vůbec; ta je, jak známo, důkladně spletená. V tom tkví vědecký výzkum Vjeternice po stránce geografické. Po stránce zoologické viděti a studovati zvířenu „Vjeternice“ v její hlubinách, a co více býti v té šťastné situaci, jako jsme byli my, její zástupce pro vědu objevovati, to je požitek, jenž vyváží všechny obtíže a nebezpečí, spojené s expedicí útroby tohoto podzemního údolí. Není to zvláštní viděti hluboko v zemi a daleko od povrchu takové „živé fossilie“ jako je Hadesia? Nebudu nijak překvapen, když v dalším průběhu Vjeternice objeví se náhle další, dosud neznámí takoví tvorové, kteří v útrobach hor, neohrožováni nepřitelem a vedrem přetrvávají věky. Ve Vjeternici jeví se i měřítko pro posuzování zjevů vápencových v krasech balkánských. Považme, že postup „Vjeternicí“, jak jsme jej dosud provedli, přenesen na Moravu, rovnal by se právě postupu mezi Sloupem a Macochou, tedy něčemu, o co se už po generace usiluje. Musíme se pokusit nyní bezvadně organizovanou výpravou, pomocí více v takových úkolech trenovaných účastníků a zaopatřením dalších lehce přenosných, skládacích člunů postoupiti od námi 24. VII. 1914 docilené mety, ku předu a vůbec až na konec tohoto podivuhodného, jedinečného podzemního údolí. Byli bychom to už r. 1914 provedli, ale jak z dat uvedených patrně, výbuch světové války, mobilisace zastihly nás právě při nejlepší práci; byli jsme s učitelem Králem rádi, že se nám podařilo drahý technický materiál z hlubin „Vjeternice“ vytáhati a dosáhnouti s nouzí „posledního“ parníku, který plul z Gruze do Terstu.

Podle přibližného zaměření postoupili jsme 24. VII. v podzemí napříč horou „Klisura“ zvanou, 882 m. vysokou v hloubce asi 260 m. nad mořem, takže nad námi se pnuly stropy asi 622 m. mocné; poslední bod v podzemí 4500 m. od vchodu nachází se při srovnání s mapou 1:75.000 (list Ljubinja a Slano Z. 34. K. XVIII. terrain na 42° 50' sev. šíř., 35° 40' vých. délky), někde pod vesnicí Goluboviči, jež leží asi 400 m. výše. Existenci těchto mohutných 400 až 600 metrů mocných stropů si vysvětlujeme, jak je možno, že v podzemí „Vjeternice“ mohou býti vytvořeny opravdové kopce podzemní. Tolik prozatím o „Vjeternici“.

„Vjeternice“ svojí ohromnou horizontální rozlohou, jež ji činí jednou z nejpodivuhodnějších jeskyní světa, není hlavním typem jeskyní nad „Popovo polje“. Setkáváme se tu spíše s jeskyněmi rázu propastovitého, některými takového tvaru, jako je naše Macocha. Tak na př. na trati „Gluha Smokva“

MAPA KRASU BALKÁNSKÉHO. KE ČLÁNKU DR. K. ABSOLONA

Kreslil Dr. K. Absolon.

nedaleko východu Ombly je rozložen jícen „Provalije“. Uprostřed roviny je pojednou půda tak propadlá, jako u Macochy (obr. 28.); svědčí to o tom, že daleko odsud asi podzemní Ombla neproudí.

Čím výše vystupujeme do náhorních plání našeho terainu, tím jsou takové propasti hlubší, až někdy dosahují hloubek rázu opravdu démonického, kdy se dají odhadnouti hloubky několika set metrů. Tu ovšem sestupy do takových hlubin jsou spojeny s nebezpečím i velkou námahou, jest tu třeba opravdových expedicí nákladných, několik dní trvajících, kdy člověk do hlubiny se spouští musím mít všechny činy pohromadě. Nejlip se to pochopí tehdy, až stojíme na pokraji takové propasti a odhadujeme z ozvuku do propasti hozeného kamene její hloubku. V některých okresech domácí

dobře je znáji, nazývají je „dimnice“ (ježto z nich vycházejí sloupky par), nebo „bezdná“ a úzkostlivě se jim vyhýbají. (Opravdu hrozné takové propasti jsou na ostrově Braču.) S obr. 29. poznáváme, jak vypadá takový propastovitý terain u Grebci, kde nedaleko moře nad zátokou Zatonskou (s. z. od Dubrovníka) podařilo se nám narazit na celý veliký revír jeskyní. Grebci stihneme od moře nejlépe parníkem z Gruži do Malfi, odtud do Grebci přes Osojnik za 5 hodin.

Domácí lidé znají sem tam vchody jeskyní, ale cizím neradí polohu jich prozrazují, naopak ji zamlčují a přivádějí na „falešnou stopu“; blízko hranic pašuje se mnoho tabák a jiné clu podléhající zboží a jeskyně bývají útočištěm pašeráků. Udělal jsem taky ten pokus, že byl natíštěn leták, dotazovatel „upitní arak“, který byl po jistých

obvodech rozeslán a rozšířen. Leták obsahoval 8 rubrik s prosbou v záhlaví „u svrhu znanstvenog istraživanja špilja najuljudnije Vas molim, da ispunite upitni arak“. První rubrika zněla „nalaze li se u tamošnjim općini podzemne špilje i jame? Ime?“ V některých krajích, na př. na Braču, vedl leták k znamenitým výsledkům, jinde, hlavně v Hercegovině rovnal se nule. Ostatně polohy vchodů odhadne přibližně nejlépe zkušeno, když se postavíme na vyvýšeninu a odtud detailně dalekohledem ohledáváme tvářnost terainu, skalisko za skaliskem. V Grebci dosud jsme zjistili osm jeskyní a pět z nich, pokud jsem dosud poznal, tvoří ohromné dutiny, vyzdobené pohádkovými tvary krápníkovými. Postupovali jsme programově od jednoho vchodu ku druhému.

(Dokončení.)

KAREL BURIAN. Jméno, které se stejným nadšením vyslovuje se doma, v Evropě i za oceánem — značí program nejvyššího umění pěveckého. Každý ozev jeho hlasu jest po každé pravým svátkem uměleckým, a tím také bude dvouvečerní koncert českých písní, pořádaný oběma bratry Karlem a Emilem Buriany, stejně znamenitými pěvci operními i koncertními. V koncertu tom, kromě dojmu vnějšího, bude lze sledovati vývoj a různost tvaru i nálady při uměleckých písničkách skladatelů jižních; bude to podnik, jehož odvážit se mohou toliko umělci vyvolení bez obav, že skreslí danou tak mnohotvárnou látku — 74 písní — a unaví posluchače. U Karla Buriana bude to také aspoň částečnou náhradou za to, že ho na jevišti Národního divadla stále ještě postrádáme, ačkoliv jedno bez druhého trvale mysliti si nemožno!

ČESKÉ DIVADLO. o jehož existenci základy jsme se strachovali při vypuknutí války, překvapuje nás po dvouletém jejím trvání utěšeným rozvojem a zdá se, že ono první čerpá obrození z veliké přítomnosti. Uplnulé období divadla Národního i Vinohradského lze přehlížeti se skutečným uspokojením; jako znamenitých výkonů jich souborů herců a jejich režisérů nutno vzpomínati Shakespeareova cyklu v onom, Ibsenova „Peera Gynta“ v tomto ústavě. Pozornost k domácí produkci, povzbuzená zájmem obecnosti, stoupala jmenovitě v divadle Národním; k jubileu padesátého výročí premiéry „Prodané nevěsty“, provázené všeobecným nadšením, družily se úspěchy operních novinek, Nováková „Živkovského raráška“ a Janáčkova „Její pastorkyň“. A návštěva oper Smetanových dokazovala rostoucí lásku k velikému odkazu drahného mistra. V činohře k novým pracím, jimiž zastoupení byli Patrný, Hilbert, Cizler, obnovenými úspěchy připojily se hry nové studované, Jiráskova krásná a milá „Lucerna“, Stobbovo bodré „Vodní družstvo“, Svobodovy rozkošné „Čekanky“ — a téměř neočekávaného úspěchu domohl se Tytlův „Pražský flamendr“ v nejpříjemnějším podání. Repertoár pražských hlavních divadel jest vždy příkladem menšího ústavu uměleckým; letos projevilo se to zejména zvýšeným kultem práci Tytlových, jichž na př. v Intimním divadle smíchovském se zdarem sehrál celý cyklus. Vliv divadla Národního na okruh mimopražský vzrostl během divadelních prázdnin výpravami zpěvohry i činohry na výsost záslužnými a významnými, při nichž rovněž zdůrazněna byla především dokonalost reprodukce prací českých. Úspěchy, které stvrzeny byly uznáním veřejnosti, budou bohdá správám divadel poučením, že není marnou námahou, věnovaná práci původní i tehdy, kdy zdá se jistým, že zevní úspěch nebude úplným. A také obecnost tím získává k autorům domácím důvěru, která dříve bývala podlamována

především stanoviskem kritiky zaujatě odmítavým, absolutně přísným, kladu nepřístupným nebo ho nechápajícím. Sliby pro období příští jsou hojné a svrchované potěšitelné. Národní divadlo hlásí nebyvalý počet českých novinek od autorů starších i novějších; pořad jich zahájí bude Subrtovými „Žněmi“ a J. V. Krejčího „Povodní“, největší pozornost patrně se upne k Jiráskovu „Janu Roháči“, doplňují v husitskou trilogii jeho znárodnělé historické obrazy „Husa“ a „Žižku“ a známému již z knižního vydání; dále vede Dyka („Figaro“) a Langra („Milliony“) představí se nově St. Lom („Vůdce“), O. Theer („Faethon“) a M. Votruba-Haunerová („Martička-pianistka“). Nové mají býti studovány hry: Tylova „Tvrdohlavá žena“, Vrchlického „Drahomíra“, „Bratři“, „Knižata“ (jako „Česká trilogie“) a „Soud lásky“, Zeyerova „Sulamit“, Stroupežnického „Naši furianti“. Bohatství repertoáru Shakespeareovského má býti doplněno nastudováním „Jindřicha IV.“ (obou dílů) a „Koriolana“. Také česká opera má naději na mimořádný počet novinek; hlášeny jsou práce Vit. Nováka („Karlejštn“), L. Janáčka („Výlet pana Broučka“), Zamrly („Simson“), Jeremiáše („Starý král“), a zplna novinkou budou „Blíženci“ Karla Weisse. Divadlo Vinohradské pro svůj zimní program rovněž získalo přiměřený počet českých novinek; ohlášeni jsou K. Kolman (historickou hrou „Šlechtici“ staršího data), Jan Maria („Parisina“), Abigail Horáková („Na pevné půdě“, veselohra) a J. V. Krejčí („Přes padesát“, veselohra). Toto procento české produkce v repertoáru má býti doplněno nastudováním her starších: Tylovu památnou „Fidlovačkou“, Štěpánkovým groteskním „Čechem a Němcem“, Stobbovými rázovitými „Maloměstskými diplomaty“ a Jiráskovou půvabnou „Kolébku“. Obě divadla slibují též zajímavý výběr her cizích — vyhlídky jsou tedy velmi utěšené a doufáme, že okolnosti dovolí, aby krásné plány aspoň v částech nejpodstatnějších byly splněny. Rozsáhlý program ukládá ovšem též rozsáhlou práci souborům hercům; znájmice jejich nadšené úsilí nepochybujeme, že tvůrčí jejich síla novými úkoly bude radostně stupňována a že příležitost, uplatnit ji, v důsledku svém vyhraní jednotlivce k mocnější osobitosti.

F. P.

MĚSTSKÉ DIVADLO NA KRÁL. VINOHRADĚCH zavdčilo se svému obecnstvu hrou dějové bohatou, vyvolávající střídatě slzy, smích a šlechtěné uspokojení. Jest to „Ztracený syn“, veselohra o čtyřech dějstvích od Pierra Vebera a Marcela Gerbidona (přel. L. Suchý a Jindř. Blažík; premiéra dne 13. září t. r.). Příběh tu zpracovaný není nový; upadajícímu továrníku místo hledaného, přede dvaceti lety uprchlého syna, dopraven jest podvodným, trestu za vydračství se obávajícím dohazovačem syn nepravý, ale

velice šlechtný, který továrnu zachránil před úpadkem. Za to, když a tempo dostaví se syn pravý, rovněž již zúšlechtný a zbohatlý, po malých nesnázích nepravý syn dosáhne nejen odpuštění, ale i milované nevěsty, dcery továrníkovy. Řada dobráckých, komických i divadelně zálučných figur obveseluje tento starobylý, ale na citlivá srdce vždy působící příběh. Zejména nyní jest nálada obecnosti přístupná ilusím štěstí, jaké vzbuzují hry tohoto druhu, v základě svém romantické a životní pravdy velice vzdálené. Pro tuto libovost dočká se zajisté četných repris — a také pro dobré provedení, kterého se hře za zkušené režie pana Vydry dostalo. Inteligentní hra pana Pražského dodala hlavní úloze (nepravého syna) co nejvíce přesvědčivosti a zbavovala ji banality; nejvíce tvořivostí mohla vyvinouti sl. Machová (mezinárodní zpěvačka a choť pravého syna), a působila jak skvělým zjevem, tak temperamentem, slušujícím vkus i drsnost, které úloha předpisuje. Pánové Zakopal (továrník), Marek (šlechtý pokladník), Charvát (dobrácký lichvář), Tůma (hloupý ženich), Třeboský (pravý syn), Hlavatý (napálený intrikán), Brožík (dělák-apač), dámy Baldová (zdrná dcera), Zelenková a Ptáková (komické šarže) vykreslili ostatní postavy vesměs rázovitým způsobem.

F. P.

NAŠE VYOBRAZENÍ. Napiatou pozornost celého světa vyžaduje zase Balkán a události na něm se odehrávající, které každého dne se mění a kvapně k rozhodnutí zrají. Z řad jmen území a měst vybrali jsme několik, zvláště významných — na ten čas nejdůležitějších. Jsou to hlavní města království Řeckého, Athény, mající na 150.000 obyvatel, staré středisko politického a kulturního života řeckého, jehož váha i dnes na celém evropském jihu mocně se počítuje. Parlament budapeštský, jedna z nejnádhernějších budov hlavního města království Uherského, jest pro druhou polovinu naší monarchie zvláště nyní významu rozhodujícího, kdy politický život uherský zde soustředěn. Budova nádherná v V. okrese městském na břehu Dunaje, jest jedna z největších svého druhu. Vystavěna dle plánů arch. Steindla, pokrývá plochu 17.745 čtverečních metrů, má na dunajském průčelí 168 m. d., prostřední kópule jest 76 m. vysoká, věže 83 m. Obrovský palác má 21 bran, 18 dvorů a vyzdoben jest 292 sochami. — Místo Stará Ršava při ústí řeky Černé do Dunaje a ostrov Ada Kale na Dunaji, poslední stanice naší říše oproti Srbsku a Rumunsku, značí místa vážného strategického významu; kromě toho zaujímají i skvělou scenerii přírodní. Ostrov Ada Kale toliko 1,5 m. dlouhý, přičleněn definitivně k říši Rakousko-uherské v květnu r. 1913

Číslo toto vydáno dne 20. září 1916.

„ZLATÁ PRAHA“ vychází v číslech každý pátek, v sešitech jednou za 14 dní. Předplácí se: na čtvrt roku 5 K 50 h, poštou 6 K 25 h, na půl roku 11 K, poštou 12 K 50 h, na celý rok 22 K, poštou 25 K. Do Německa předplácí se na „Zlatou Prahu“ ročně 30 K, do ostatní ciziny poštou 34 K. Sešity „Zlaté

Prahy“ o 2 číslech prodávají se po 86 h, poštou po 96 h. — „KNIHOVNA ZLATÉ PRAHY“ vychází každých 14 dní v sešitech jakožto románová příloha. Příplácí se na ni čtvrtletně 1 K 20 h, půlletně 2 K 40 h, ročně 4 K 80 h, poštou do ciziny ročně 8 K. — „HUDEBNÍ PŘÍLOHA ZLATÉ

PRAHY“ vychází měsíčně v elegantní úpravě a připlácí se na ni čtvrtletně 1 K 40 h, půlletně 2 K 80 h, ročně 5 K 60 h, poštou do ciziny ročně 8 K 80 h. Obě přílohy poštou do ciziny ročně 13 K 60 h. Přílohy zaslají se odběratelům se Zlatou Prahou; mimě Zlatou Prahu účtují se za ceny vyšší.

Redakce, administrace a expedice „Zlaté Prahy“ je v Praze, na Karlově nám. č. 34. — Rukopisy se nevracejí, reklamace se nepečetí a nefrankují. — Předplatné a inserty zasílají se administraci „Zlaté Prahy“ v Praze, Karlovo nám. 34. — Veškerá práva co do textu a ilustrací se vyhrazují. — Tiskem „Unie“ v Praze.

Majetník, vydavatel a nakladatel J. OTTO. — Za redakci zodpovědný VIKTOR OLÍVA

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Zlatá Praha**

Vydavatel: **J. Otto**

Vydáváno v letech: **1884 - 1929**

Číslo ročníku: **33**

Číslo výtisku: **52**

Datum vydání čísla: **27.9.1916**

Identifikátor ISSN: **1801-2493**

Stránky: **622, 623, 624**

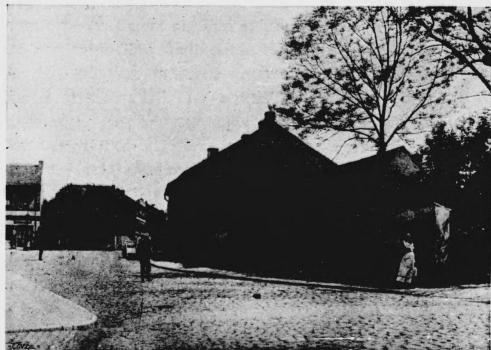
STAVEBNÍ IDYLLY Z BUBEN—HOLEŠOVIC

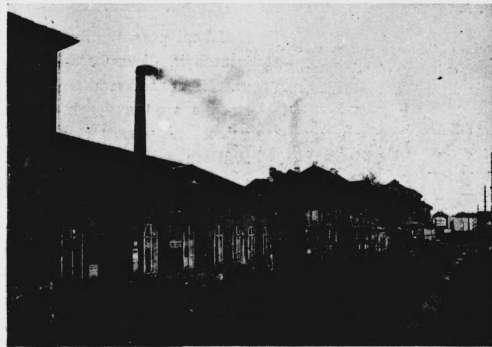
U „PŘÍVOZU“ NA PELC-TYROLKU

PROKOPOVA ULICE

U „PŘÍVOZU“ PANA DOLEŽALA

VLTAVSKÁ ULICE

že byla to paní de Coigny, která otvírala vždy okna, když vstoupil některý z jejích byvalých milenců. A Albert R. byl mým prvním milencem. Na mé pravé ruce je dosud malý prstýnek, kterého se nikdy nezřeknu. V mém pokoji jsou dosud v bílé váse suché, nachové růže, které krutě připomínají mi dobu, kdy byly čerstvé... A v mé duši je dosud rána, která občas zabolí, je-li rozjitřena vzpomínkami... To je vše, co mi zbývá z lásky k Albertu R.

A přece z ní jen zrodily se všechny ostatní mé hříchy, mé slepé poddání se životu, má resignace v lásce, neboť celý můj ostatní život byl jen pomstou za zklamání, jež dal mi první můj milenec. A nyní po letech, kdy mám právo obviňovati, kdykoli hledím do vyhaslé minulosti, ptám se: „Co učinil s tou malou, plachou bytostí, jež duše byla ne méně panenskou než tělo, a která se mu oddala bez výhrady se všemi nadějemi a sny? Co učinil s mladou, vášnivou touhou po lásce, již v ní vzbudil?“

Když zavedl mne na vrchol ilusí, rozbil náhle křehkou nádobu štěstí, kterou mi dal, a opustil mne, zanechav mi na rtech palčivé, bolestné polibky, jež cítila jsem dlouho, a v srdci hořkost prvního zklamání. Poznala jsem, že neznamenanám ničeho v jeho životě, a že jednalo se mu jen o to, abych se stala jeho milenkou. To nejvíce mne bolí. A pak, když utrhl a zlomil květ mé první lásky, nestaral se již o mne. Trpěla jsem snad více pokolením než zklamáním. A za obě jsem se mstila ne Albertu R., ale životu samému, který jeví se mi dnes jako jemná síť, setkaná tajemnou rukou, jež baví se tím, že přetrhává a splétá opět nitě, ale tak, že často utvoří se osudný uzel zanechávající stopu — prudkou, nepředvídanou krisi, která oťese duši a změní ji často úplně.

Od té doby nebylo již světla lásky v mém životě. Šla jsem z dobrodružství do dobrodružství, plývala jsem svou duší i svým tělem. Často ve chvílích nejvyššího milostného zanícení pojímala mne taková nechuť, že chtěla jsem se vyrvat svému milenci a vzkřiknouti surově: „Pusť mne! Což necítíš, jak je to vše hnušné?“

Má láska k tobě, drahý můj Žeňo, vyrostla z jiné půdy než láska mé minulosti. Cítím, že dovedla bych býti věrnou tobě, pokornou ve tvém náručí a vděčnou za tvé polibky. Ale cítím též, nyní teprve cítím, že je pozdě... Přišel jsi poslední k slavnosti mého života, ó hoste nejdražší, přišel jsi, ale nalezl jsi číše dopity, květy poslápané a prázdnou síň! A přece neodcházíš... Má láska je ti poutem, jež nepřeverš bez vůle mé. Jiní vzali již, co mělo býti tvým. Není na mém těle místočka, jež by nebylo milováno a celováno. Mám tebe plnou duši, a přece kusy této duše patřily již jiným. Ó jak těžko je scelit, co jednou bylo rozerváno!

Nemám již ničeho, co dala bych ti, vyjma ony zbytky lásky, které netroufám si nabídnouti tobě ze strachu, že bys jimi pohrdl. A kdybys i nepohrdl, nemohla bych nikdy býti tvou nyní, když znáš mou minulost, jež byla by vždy hranicí mezi námi. Vím, že mne miluješ a že bys odpustil. Ale já nechci tvého odpuštění, protože by mne pokořovalo.

Co platno je proklínati všechny oči, které mne zřely, všechny rty, které mne líbaly a všechny ruce, které mne tiskly, když ony nevydají zpět, co jednou přijaly?

Mohu jen oplakávati svou minulost, tento fantom, který stále by nás dělil, aniž bychom mohli jej zahnati.

A tato neplodná lítost, již pocítuji, tato marná kletba, již vrhám na svou minulost, jest vše, co mohu dáti tobě nejdražší, jediný a poslední milenců můj.

Nemohu, neodvažuji se již jíti vstříc tvé lásce. Jsem tvá, patřím ti cele, ale nedám se tobě. Nechci, abys ty líbal, co jiní líbali a měli. Miluji tě jinak, Žeňo! Slyšíš, jak mé srdce se chvěje při tomto slově?

Oddávala jsem se tolika mužům, kterých jsem nemilovala, poněvadž měla jsem potřebu mstít se, vysmívati životu. A proto právě zbývá mi již jen jedno štěstí: neoddati se tomu, koho miluji.

Nikdy nesníme o tom, co máme. A já chci o tobě snít stále... Všechno blaho je dnes v mé duši, která byla prázdná, dokud nebyla naplněna tebou. Je mi příjemna dnes i myšlenka, že krása není věčná. Nelekám se již ani jejího konce. Zvykám pomalu vědomí, že jí ubývá, jako ubývá dne, jako ubývá luny...

A radostně loučím se s tebou. Ne, neloučím se. Půjdu vždy s tebou... Ač oddělení, půjdeme vždy spolu, neboť toto rozloučení spojí nás více, než mohlo nás spojit manželství. Nepoznáme zklamání, zoufalství a strachu o budoucnost, a budeme spojeni touhou po nemožném objetí....

S bohem, Žeňo můj drahý... Jsi a zůstaneš vždy žíní mého života...

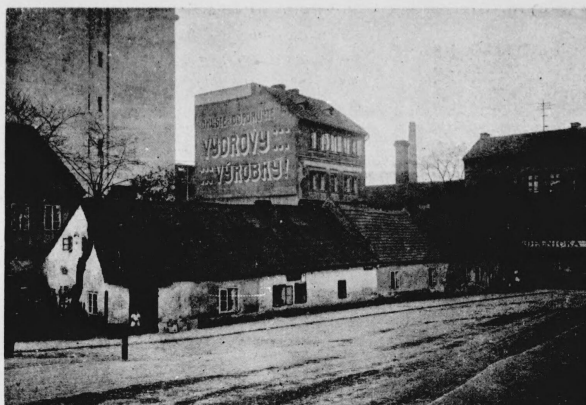
△△△

DR. K. ABSOLON: Z VÝZKUMNÝCH CEST PO KRASECH BALKÁNU.

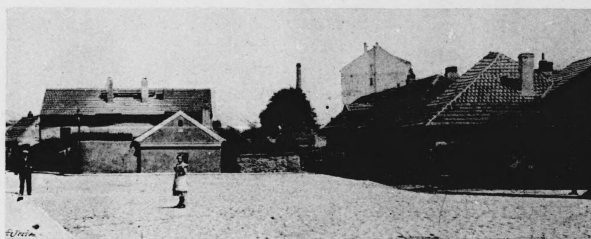
(Dokončení)

Ve svahu hory „Ravní vrh“ otvírá se v závrhu vchod do jeskyně „Kali pećina“. (V této krajině je množství nápadných názvů „Kali“, vesnice „Nevada“, stráž „Karaman“ poukazující na orientální původ.) Rozlehlým otvorem sestupovali jsme asi 40 m. po svahu, pak 100 m. v chodbě 25 m. široké.

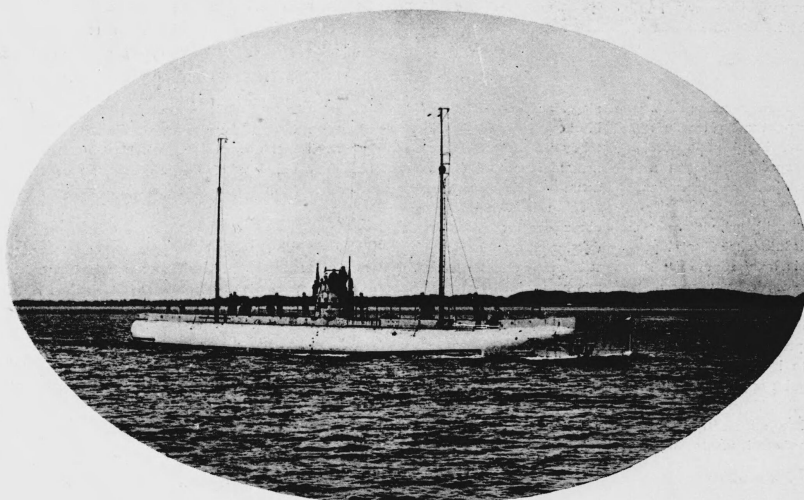
Zde stáli jsme na úpatí balvanů a zdálo se, jako by jeskyně končila. Vystupují do výše, přelézám balvan za balvanem, stále výše a výše, konečně slézám vrcholky — a nemohu se ubránit výkřiku překvapení. Zde není konec! Naopak svah balvanů letí srážně dolů a vidím rozlehlou bránu ověšenou draperiemi, strop tone v krápnících a do předu se ozvěna nese do velikých prostor. Volám do zadu: „Pojďte honem sem, zde není konec, ale něco báječného!“ Tu není třeba pobízení. Sjíždíme bez rozvahy po svahu dolů ku bráně. Jas magnesiové pochodně zaplaší temnotu a zraky lidí po prvé znesvěcují dílnu Přírody, o jaké jsme ani my zasněcení dosud nevěděli (obr. 30.). Úžasem mlčíme a jen se díváme, jdouce pomalu a opatrně ku předu, neboť kráčíme po „podlaze“ nepopsatelné. Jsme v sálu asi 15 m. širokém, asi 100 m. dlouhém, přes celou jeho plochu se táhnou nesčíslné, běloskvoucí, tenkostěnné převlaky v podobě studánek, jedna přebíhá v druhou, ne ve stěch, v tisících (obr. 30.), vše panensky čisté, neposkvřené, opravdu taková scénérie, které přísluší název pohádkové. Uzřeli jsme ji 4. srpna 1912. Jeskyně probíhá hřbetem tak, že vchod leží na straně hercegovské, zadní partie jsou už bezpochyby v Dalmácii, neboť třeba jen něco málo od vchodu na povrchu vystoupiti a už se s vrcholku rozhlížíme po široším moři, vidíme Dubrovnik, poloostrov Lapad, hory nad ním i ostrovy dalmatské; Dalmácie, jak známo, tvoří zde jen uzoučký pás pobřeží. Každý kout „Kali pećiny“ je vyplněn bohatstvím krápníků (obr. 31.), a na těch žije slepý brouk *Antrophilon primitivum* nov. gen.; zmínil jsem se o něm již výše. Škoda, že pro nedostatek místa nemohu zde reprodukovat celou sérii 24 negativů, kterou jsme museli krásám „Kali pećiny“ a jiných jeskyní v revíru Grebci věnovati. Aspoň jedním obr. 32 poznáme svéráznou skupinu stalagmatickou jeskyně „Mrcine“, asi 2 hod. cesty od Kali vzdálené. Musil by mně mistr Oliva věnovati celou „Zlatou Prahu“, kdybychom měli dále líčiti podrobnosti světa divného, ví-

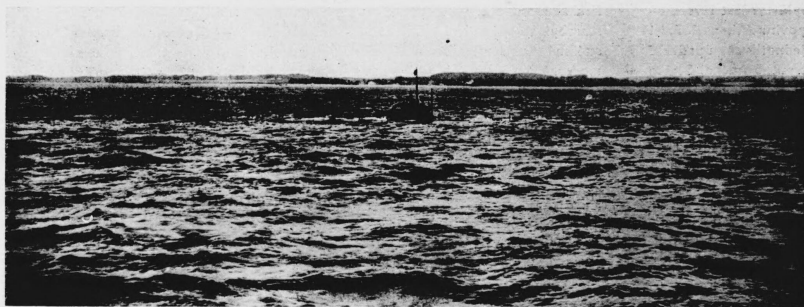
ULIČKA NA „OVČINÁCH“

NA „RYNKU“ V HOLEŠOVICÍCH

OBCHODNÍ PODMORSKÁ LOĎ „DEUTSCHLAND“ NA ŠÍŘÉM MOŘI

OBCHODNÍ PODMORSKÁ LOĎ „DEUTSCHLAND“ POD VODOU

zíciho se k Omble. Ten účel jsem dnešní jen cathedra nahozenou skizou snad docílil, ukázati, co se to všechno skrývá v těchto Krasech dubrovnických. Nejen se stanoviska ryze vědeckého, ale i s praktického je živelným úkolem pro celou krajinu slabým jednotlivcem rozpracované thema dále sledovati. Jsou přece už vypracovány i projekty na zužitkování spádu vod Omby (spád obnáší 264 metry), a pokud moje informace sahají, jsou to projekty předložené od několika podnikatelství. Jeden z projektů vypočítává sílu vodní tak získanou na 73.000 HP (průměr roční). Projekt, jenž chce zužitkovati vody ponorného okrsku u Trebinje jednou centrálou u Rožato na Omble (t. j. výtok Omby), a ponorného okrsku od Zaval (suchým žlebem Slanským) ku Barbieriči na Slano druhou centrálou odhaduje výkonnost první na 14.000 HP po 20 týdnů, 22.000 HP po 5 týdnů, 42.000 HP po 27 týdnů v roce, druhé na 8.000 HP po 8 týdnů, 38.000 HP po 5 týdnů, 70.000 HP po 27 týdnů. Tento projekt počítá ještě s vrtáním 3-5 km. dlouhého tunelu západně Zaval, aniž by ovšem věděl, že příroda tu vytvořila tunely přirozené. Co by zbudování těchto centrál pro budoucnost jižní Dalmácie spec. Dubrovnicka znamenalo, nelze ani domyslet. Dubrovnik je sám sebou městem budoucnosti, vším, minulostí, přítomností i okolím je opravdová perla Adrie. Jest pochopitelné proč stále ozývají se hlasy, aby hlavním městem Dalmácie byl prohlášen Dubrovnik, jenž může se státi Rivierou adrijskou významu mezinárodního. Není proto pro Dubrovnik bezvýznamno, že v jeho blízkosti existuje takový svět Omblou vytvořený, jak nahoře jsem sdělil. Proto má taky daleko větší význam, než by se snad myslelo, v Praze se utvořivší známým p. Fenclem vedená „společnost Dubrovnická“, jež šťastnou rukou ujala se organizace hnutí cizineckého v Dubrovniku zakoupením vzácných pozemků přímořských „Srebrno“ pod prameny Brašinskými; mohu jí k tomu jen gratulovati.

Já jsem vždy pevně věřil v poslání našeho ná-

roda i mimo hranice naší země a nevím, co by mně víru v tuto budoucnost mohlo zvrátiti. Podivnou polohou v srdci Evropy, jakoby prozřetelností předurčenou, exponovanou sice, ale pro nás výhodnou, měli jsme jedinečnou příležitost od jiných národů lehce všemu se přiučiti. Ze své prastaré kultury ponechali jsme si, co se nám hodilo a z cizí kultury vybrali jsme si to, co se nám líbilo. Tak vyzbrojeni můžeme jíti zasvým posláním mimo hranice naší domoviny a v přední řadě případně nám veliký úkol mezi Slovany a národy vůbec balkánskými ve všem směru, ve vědě, obchodu i průmyslu. Toto poslání nesmí býti ale ponecháno náhodě a jednotlivcům, ale musí býti povolánými a vyvolenými činiteli k tomu organizováno tak, aby i za různorodými cíli spějící instituce jedna o činnosti druhé byla informována. To bych si dovolil doporučiti k pozornosti České akademii i Národohospodářskému ústavu při České akademii. Snad se vyvinou poměry tak, že nebude zbytečno i utvoření „České balkánské společnosti“.

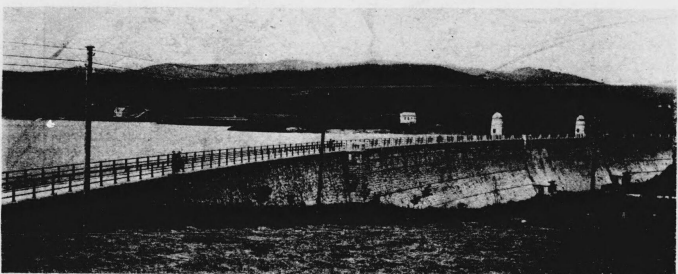
...

NÁRODNÍ DIVADLO. (Žné. Drama o třech dějstvích. Napsal F. A. Šubert. Po první 19. září t. r. za režie K. Želenského.) Při příležitosti výročí smrti prvního ředitele Národního divadla uvedena byla na scénu poslední dramatická práce F. A. Šuberta, ve dvojím směru retrospektivně příznačná: jako výsek života, obřezující zjev, který před více jak patnácti lety stával se nebezpečně typickým a jako doklad schematické práce, jaká vyznačovala dobu tvorby Šubertovy („Velkostatkář“, „Praktikus“) a Stroupežnického („Vojtěch Žák“ a j.). Námět „Žní“ jest sociální: zlé hospodářství v záložně, jehož účastníci jsou rozmařilý ředitel, ubohý účetní a lachný, zdvořilostmi úplatný revisor. Ale námět není řešen, jest pouze předveden, přímo vzat ze života a byl autorem použit za pozadí pro postavu volenou ze světa opačného, ze světa strohé práce vedoucí od splošnosti téměř k lakotě a zatvzelenosti; postava tato byla tvořena jako parádni, velká úloha, pro jejíž kresbu opomenuto bylo životné zpracování všeho ostatního. V prvním dějství seznamujeme se jak s jednoduchou minulostí tohoto muže, tak se všemi jeho příznačnými vlastnostmi, jeho přisností, hospodářskou zchytralostí a s jeho opatrnými a šlechetnými úmysly do budoucna; v druhém dějství zdůrazněna jeho přesnost a dbalost cti za každou cenu; ve třetím nastává rozpor mezi absolutní přisností, která by zachovala jmění dobročinným účelům, aby dodatečně napravena byla tvrdost života — a mezi bezprostřední etickou povinností, zachránit život synův, existenci četných jednotlivců, úpadkem záložny ohrožených, a tím i čest svého jména. Stařec rozhodne se pro tuto povinnost obětování svého jména, a tím rozhodnutím se autor spokojuje, neřeší nijak vinu a budoucnost provinilců. Hra jest výsledkem čiré tendence, jest zevně působivá, ale bez tepla vlastního soucítění, bez jasu poesie; psala ji ruka dovedná,

KATASTROFÁLNÍ ZÁTOPA V SEV. ČECHÁCH PRŮTRŽÍ HRÁZE NA BÍLÉ DESNÉ

OBEC DESNÁ — V LEVO KORYTO ŘEKY BÍLÉ DESNÉ

PŘEHRAZA BÍLÉ DESNÉ, JEJÍŽ PROTRŽENÍM POVSTALA KATASTROFA

ale chladná. — Hlavní úloha byla určena pro umění Mošnovu, dokonce k jeho jubileu hereckému v r. 1904; tehdy již starý, z nemoci sotva se zotavující umělec nemohl studovat úlohu tak rozsáhlou a namáhavou a tím se stalo, že autor svou poslední hru divadlu Národnímu neodevzdal. Teprve dneska se jí doplňuje obraz jeho tvorby na prvním českém jevišti — a ještě dneska citíme, jak umění Mošnovu bylo vlivným na tuto práci, či spíše jak připravovalo nejdělejší momenty, kterých Mošna základními prvky svých schopností byl by užil k mocnému účelu. Dnes na jeho místo nastoupil pan Želenský, individualita přirozeně rozdílná; založil postavu nesporně na studiu starých typů velkých poctivců a pracovníků českých menších měst a také ji propůjčil skvělý zjev zevní, jímž imponoval stejně jako rozmyslem hry, zejména v prvním dějství. Uvedení hry vítáme jako zajímavé a vhodné, jak pro uctění památky autorovy tak pro ucelení retrospektivního repertoáru.

F. P.

VZPOMÍNKY NA PRAHU — starou a bývalou objevují se s každým pohledem na různé části její, jak za málo let doznaly netušených změn. Jest dosud Praha stará a bývalá, která dovedla uhájiti svého starobylého rázu, jest dále Praha — at tak díme — smíšená, kus staré a vedle ní nebo spíše v ní kus nejmodernější, a Praha zcela nová, podoby každého cizího velkoměsta. Také do měst sousedních — obecně řečeno předměstí — vniká tato Praha nejmodernější, tvořící tak různorodý, neurovný, divoce křivící konglomerát tvorů a života — doklad toho nalzeťme v každém takovém městě. Křiklavě jeví se

na př. v Bubnech-Holešovicích, do r. 1884 obcí samostatné, rázu zcela venkovského, s Prahou sotva jediným převozem spojené, jejíž obyvatelé živil se dodáváním Praze předmětů denní spotřeby, zeleniny (starý posměšný titul „kolníkáři“ zaznívá zde doposud, nyní už ovšem jen zcela žertovně), ovoce, ryb a pod. Drobný místní pivovar uspokojoval pijáky — velká staletá idyla dvou prostých visek zaklíněných v obří Vltavě a odříznutých tak od celého světa! K životu probudila se teprve připojením ku Praze jako podnes nejmladší — VII. — její čtvrt, regulací a přestavbou množství domů a zastavěním celých ulic domy a továrnami. Ráz toho města, výše zmíněná směs starobylostí s největší moderností viděti hned za novým mostem Hlávkovým, kde starobylá ulice vedle pivovaru p. Keřfe přetata jest náhle obrovským činžákem, do zúžené hlavní třídy posunutého. Ale jinak vedle toho — kolik tu ještě zbylých opravdových idyllických zákoutí — uliček a stavení — druhdy statků — při jichž pohledu ocitá se návštěvník v období našich dědeků a babiček blahé, čestné paměti!

OBCHODNÍ PODMOŘSKÁ LOD.

Už dlouho před nynější válkou zabývali se vynálezci problémem trvalého — případně vzdušného — spojení Evropy s Amerikou, i zdálo se, že sestavení takové vzducholodi nebude ničím nemožným. Nikdo však nepočítal vážně s možností, že by bylo lze projeti celý Atlantický oceán lodí podmořskou. A přece taková loď sestrojena a skutečnost ta může míti pro celou lodiplavbu výsledku nejdalekosáhlejších. Známe doposud dvě lodí toho typu, „Deutschland“ a „Bremen“. První z nich, „Deutschland“, vystavěná v kielské loděnici, má 65 m. délky, 9 m. maximální šířky, 1900 tun výtaku a 800 tun nutného nákladu. Hnána dvěma motory Dieselvými, jimiž ji umožněna průměrná rychlost 14 mořsk. mil. Vystavěna návodem Alfr. Lohmanna, druhdy presidenta obchodní komory brémské. Loď sestává z jediné vnitřní tlaku vzdušné prostory, se strojirnou, skladištěm a bytem, jež nepromokavými příčnými stěnami rozdělena je na sedmero různých oddělení, a loď vnější, vnitřek částečně obalující, vybudované z lehkého plechu, v níž umístěna potápěcí lana a nádrže olejové — loď ta dodává celku jeho útvaru. Uprostřed lodí, nad tak řečenou velitelskou centrálou, tyčí se prostranná velitelská věž, se zvláštní plošinou. Oba motory Dieselovy jsou stroje o 6 cylindrech, k vůli zjednodušení bez zvrátěného rozvodu. Manévrování děje se dvěma elektromotory určenými pro plavbu podmořskou. Zásoba oleje byla obzvláště velká, ježto se musilo pomýšleti na veliké oklady. Posádku lodní tvořil kapitán, dva důstojníci stráže, řidič inženýr, tři strážníci strojní, skladník a 21 strojník, hlídač a námořník. Pozoruhodná jest neobyčejná rychlost, s níž tato ponorka vypravena na moře. Za 6 měsíců loď vystavěna, ke zkušební plavbě uzpůsobena; zkoušky konány pouhého 1 1/2 měsíce. Zdrný výsledek jízdy do Ameriky i návrat lodí té značí pokrok netušených vymožeností. Dr. Alj. Gr.

OPRAVA. V podpisě k prvnímu obrazu na str. 574 čís. 48. má státi místo „Turki rat“ — „Turki put“ a místo z Trčí do Gacku — „z Fočí do Gacka“.

Číslo toto vyšlo dne 27. září 1916.

„ZLATÁ PRAHA“ vychází v číslech každý pátek, v sešitech jednou za 14 dní. Předplácí se: na čtvrt roku 5 K 50 h, poštou 6 K 25 h, na půl roku 11 K, poštou 12 K 50 h, na celý rok 22 K, poštou 25 K. Do Německa předplácí se na „Zlatou Prahu“ ročně 30 K, do ostatní ciziny poštou 34 K. Sešity „Zlaté

Prahy“ o 2 číslech prodávají se po 86 h, poštou po 96 h. — „KNIHOVNA ZLATÉ PRAHY“ vychází každých 14 dní v sešitech jakožto románová příloha. Předplácí se na ni čtvrtletně 1 K 20 h, půlletně 2 K 40 h, ročně 4 K 80 h, poštou do ciziny ročně 8 K. — „HUDEBNÍ PŘÍLOHA ZLATÉ

PRAHY“ vychází měsíčně v elegantní úpravě a předplácí se na ni čtvrtletně 1 K 40 h, půlletně 2 K 80 h, ročně 5 K 60 h, poštou do ciziny ročně 8 K 80 h. Obě přílohy poštou do ciziny ročně 13 K 60 h. Přílohy zasílají se odběratelům se Zlatou Prahou; mimo Zlatou Prahu účtují se za ceny vyšší.

Redakce, administrace a expedice „Zlaté Prahy“ je v Praze, na Karlově nám. č. 34. — Rukopisy se nevracejí, reklamace se nepečetí a nefrankují. — Předplatné a inserty zasílají se administraci „Zlaté Prahy“ v Praze, Karlovo nám. 34. — Veškerá práva co do textu a ilustrací se vyhrazují. — Tiskem „Unie“ v Praze.

Majetník, vydavatel a nakladatel J. OTTO. — Za redakci zodpovědný VIKTOR OLIVA.

